

Strategi för Smart specialisering i Kronoberg 2021 - 2027

2021-02-11

Hållbar tillväxt, Regional utveckling

REGION
KRONOBERG

Strategi för smart specialisering i Kronoberg

Innehåll

Sammanfattning	2
1. Inledning	3
1.1. Vad innebär smart specialisering?	3
1.2. Ett program för Smart specialisering – syfte och mål.	4
1.3. Smart specialisering – smart diversifiering.	5
2. Analys och rekommendationer	7
2.1. Bakgrund till urvalet och problemet med branscher.	7
2.2. Urvalskriterier och styrkeområden.	8
2.3. Utmaningar som följer av länets litenhet.	11
2.4. Möjligheter för Kronoberg	13
3. Områdesprioriteringar	20
3.1. Regionala styrkeområden, specialiseringsområden och utvecklingsområden.	20
3.2. Genomgående utvecklingsområden.	24
3.3. Sammantagna strategiska val och prioriteringar.	26
4. Aktörer, processer och insatser för innovation, omställning, förnyelse och internationellt arbete	28
4.1. Regionalt innovationssystem och entreprenöriell process.	28
4.2. Internationellt arbete.	31
5. Styrning, uppföljning och utvärdering	34
5.1. Strategisk styrning av regionala utvecklingsinsatser.	34
5.2. Uppföljning på regional, NUTS II- och nationell nivå.	34
5.3. Hållbarhet.	35

Bilaga

Komplett analys- och statistikrapport, länk:

<https://arcg.is/1aDPzT1>

Sammanfattning.

Ett program för smart specialisering är ett förhandskrav från EU för att de regionala utvecklingsinsatser som genomförs i överensstämmelse med det operativa programmet för Småland och Öarna (Europeiska Regionala Utvecklingsfonden, ERUF) ska kunna erhålla delfinansiering från fonden. Detta program för Kronoberg har således en koppling till det gemensamma ERUF-program där fyra regionala program för smart specialisering utgör en bas.

Som grund för prioriteringarna inom smart specialisering i Kronoberg har analyser av det regionala näringslivets branscher och branschkluster gjorts. Analyserna tar hänsyn till flera olika faktorer och ger sammantaget en bild av dels branscher med tydlig specialisering och andra egenskaper som skapar regionala styrkeområden, dels branscher med betydelse för regionens ekonomi och utveckling ur flera andra aspekter. Analyserna visar även på relationer mellan olika branscher och i vad mån de fungerar i gemensamma värdekedjor. För Kronoberg är det viktigt att den branscbredd som finns värnas och utvecklas och att en fortsatt utveckling mot ett mer diversifierat näringsliv fortsätter. För Kronobergs del är det därför ett viktigt strategiskt val att främja relaterad variation och därigenom undvika negativa effekter av strikt branschriktad specialisering. Detta bör skapa bättre förutsättningar för både arbetskraften och företagen i regionen.

I programmet redovisas regionala styrkeområden, drivkrafter bakom utvecklingen samt utmaningar och möjligheter inför framtida utveckling. Branscher har identifierats och bedömts i tre grundkategorier - Mycket specialiserade branscher, Specialiserade branscher och Branscher med många anställda – vilka var och en innefattar två delkategorier. De genomförda analyserna ger en bild av hittillsvarande utveckling, nuläge och förutsättningar för framtida utveckling för näringslivet och Kronoberg och stärker de val och prioriteringar som gjorts i den regionala utvecklingsstrategin Gröna Kronoberg 2025. Med utgångspunkt i det samlade underlag som ligger till grund för detta program görs följande strategiska områdesval:

Specialiseringsområden:

- Maskinindustri med relaterade branscher.
- Skog, trä- och möbelindustri, hus, glas och design.
- IT-mjukvara och avancerade företagstjänster.

Tillväxt- och utvecklingsområde:

- Besöksnäring.

Genomgående utvecklingsområden:

- Entreprenörskap.
- Värdekedjor.
- Digitalisering.
- Grön omställning.
- Kompetensförsörjning.

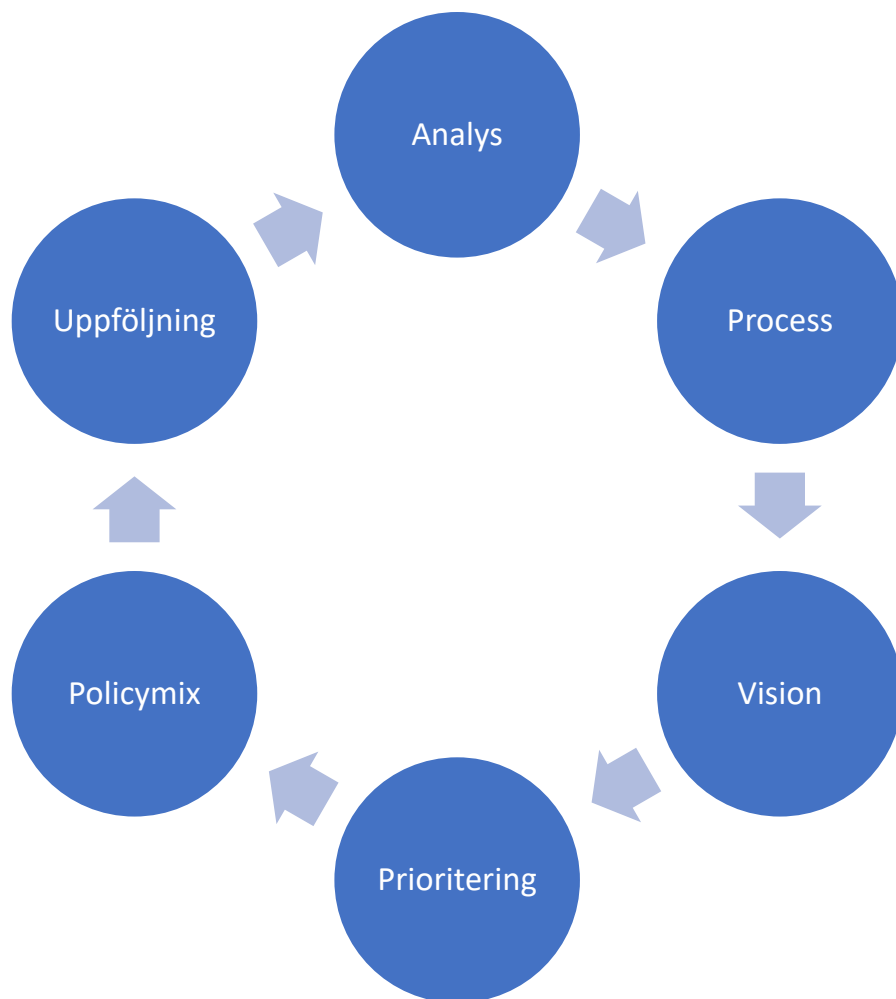
Programmets genomförande är kopplat till de styrformer, samverkansformer och rollfördelning som aktörerna i Kronoberg har i genomförandet av Gröna Kronoberg 2025 och smart specialiseringsarbetet blir därmed en del i det regionala utvecklingsarbetet som drivs och följs upp, med inriktning mot angivna prioriteringar, inom befintliga regionala strukturer.

1. Inledning.

1.1. Vad innebär Smart specialisering?

Smart specialisering är centralt inom EU:s sammanhållningspolitik och utgör ett viktigt instrument vid användningen av EU:s regionalfondsmedel för forskning och innovation.

Syftet med Smart specialisering är att förstärka regioners konkurrenskraft genom att identifiera och prioritera områden med potential för tillväxt. Det handlar både om områden där en region redan har styrkor och nya utvecklingsområden. Smart specialisering är mer av ett arbetssätt för regionalt utvecklingsarbete än ett styrdokument, där analys och dialog är nyckelord. Arbetet med Smart specialisering kan kort beskrivas i en enkel sexstegsprocess.

Analys.

Det första steget är en bakgrundsanalys för att identifiera möjliga prioritetsområden och vilka aktörer som är viktiga att få med i processen. Analysen avser hur det ser ut i regionen och i vissa delar också i omvärlden.

Process.

En del i processen är att skapa grupper för styrning och samordning av processen. Dessa kan bestå av regionala nyckelaktörer och kan ha en roll både för strategin på ett övergripande plan, men också för prioritetsområdena. Grupperna har oftast en så kallad trippelhelix eller

quadrupelhelixmodell, med representanter från näringsliv, akademi, det offentliga och ideella organisationer. Relevanta aktörer här är framför allt region, kommuner, universitet/lärosäten, utvecklingsaktörer, näringsliv och organisationer.

Vision.

De deltagande aktörerna tar fram en gemensam vision för strategin och målbilder för aktiviteter. Visionen bör peka ut vad man vill att regionen ska vara i framtiden och vilka mål man vill uppnå. Det bör vara visionärt inom realistiska gränser och kommunicerbart. En välförankrad vision och strategi ger processen legitimitet.

Prioritering.

Val av prioriterade områden görs med hjälp av analysmaterialet och visionen av aktörerna tillsammans. Inom ett prioriterat område bör det finnas ett antal näringslivsaktörer och forskningskapacitet i regionen som är verksamma inom samma tematiska aktivitet. Man kan arbeta med både specifika och horisontella områden. Det kan vara en nisch inom en sektor, ett branschöverskridande område eller en samhällsutmaning.

Policymix.

För varje prioriterat område bör man utveckla delstrategier och/eller handlingsplaner som beskriver hur strategin ska genomföras. Insatser och projekt ska identifieras som ska genomföras för att uppnå målen. Här ska bl.a. målgrupper identifieras och eventuella kopplingar till andra program och finansieringskällor, t.ex. andra regionala, nationella eller EU-program och aktiviteter.

Uppföljning.

I samband med smart specialisering framhålls vikten av att processen är entreprenöriell och experimenterande. Detta gör att lärande, uppföljning och utvärdering är centralt i arbetet. Genom återkoppling förfinas och anpassas arbetet i takt med att omvärlden förändras. Uppföljning fokuserar på att processen fortlöper som den ska men kan även belysa om man arbetar med rätt prioritering av områden.

Arbetet med att utveckla smart specialisering och ett program för genomförande är inte en engångsprocess, utan går ihop med genomförandet och är ett kontinuerligt arbete. De sex steg i processen som redovisas ovan kan således se olika ut, sett över en längre period, och kan i viss mån ske samtidigt.

Inom de prioriterade områdena mobiliseras representanter från regionens företag, akademi, det offentliga och intressegrupper för att gemensamt utveckla aktuella områden, men man söker även samarbeten utanför regionen.

1.2. Ett program för Smart specialisering – syfte och mål.

Region Kronoberg antog i juni 2019 en aktualiserad regional utvecklingsstrategi (RUS), Gröna Kronoberg 2025, med målbilden ”Vi växer i öppna och hållbara livsmiljöer med förnyelseförmåga”. Strategin är uppdelad i två strategiska områden:

- Vi växer i öppna och hållbara livsmiljöer.
- Vi växer av en cirkulär ekonomi med ett ökat humankapital.

Som utgångspunkt för de prioriteringar som finns anges ett antal centrala utmaningar inom varje område. Utmaningarna inom det andra strategiska området, vi växer av en cirkulär ekonomi med ett ökat humankapital, handlar om bl.a. ökade välfärdsbehov, en könssegregerad arbetsmarknad, matchningsproblematik på arbetsmarknaden och behovet av en breddning av näringslivet. Detta område innefattar prioriteringar och insatser som rör innovation, näringsliv, kompetensförsörjning och folkhälsa med målsättningar om ökad produktivitet, balanserad tillväxt – fler arbetstillfällen, ökat humankapital och ökad förnyelsebar energianvändning. Den prioritering inom området som syftar till att utveckla en innovativ region och ett brett näringsliv innefattar flera insatsområden som utgör viktiga utgångspunkter för ställningstaganden kring smart specialisering. Här framhålls bl.a. betydelsen av ett bra näringslivsklimat, starkt entreprenörskap och ett breddat näringsliv, digitaliseringens möjligheter, grön omställning och utveckling av styrkeområdena inom det regionala näringslivet. För detta strategiska område finns ett antal mål och indikatorer angivna, vilka även är giltiga för ett regionalt program för smart specialisering:

Mål

Produktiviteten ska öka.

(2014-2025 ska BRP/sysselsatt öka mer än i riket)

Balanserad tillväxt – fler arbetstillfällen

Indikatorer

Högutbildade inom näringslivet.

Teknikerindex.

FOU/BRP i näringslivet.

Nyföretagande.

Näringslivsklimat.

Tillväxtvilja.

Snabbväxande företag.

Exportintensitet.

Uppföljning och rapportering av mål och indikatorer i programmet för smart specialisering kommer, på samma sätt som i den regionala utvecklingsstrategin, i möjligaste mån att beskrivas uppdelat på kön, härkomst, åldersgrupper och utbildningsnivå. Uppföljningen kommer även att ta hänsyn till de tre hållbarhetsdimensionerna. Även i de uppföljningar som sker av projekt och verksamheter varje år som får finansiering från Region Kronoberg kommer sådana mål och indikatorer att följas upp.

1.3. Smart specialisering – smart diversifiering.

I samband med aktualiseringen av RUS redovisas ställningstaganden för att utveckla regionens styrkeområden inom näringslivet. IT-sektorn identifieras som ett starkt område tillsammans med industrisektorn, med spridning i hela regionen, och inom denna i synnerhet maskin-, skog-, trä- och möbelindustri. I strategin framhålls även vikten av att utvecklingen inom dessa områden sker i kombination med en breddning av näringslivet. Inom detta andra strategiska område i den regionala utvecklingsstrategin kan ett program för smart specialisering, med dessa utgångspunkter, utgöra ett instrument för att kraftsamla kring prioriterade insatser som bidrar till RUS' måluppfyllelse.

Smart specialisering handlar om att samla regionens aktörer, skapa tydligt fokus genom analyser av regionens styrkeområden och att sätta regionen och dess styrkeområden i en nationell och internationell kontext. Ett program för smart specialisering i Kronoberg kan skapa gemensamma prioriteringar och stärka förutsättningarna för gemensam samverkan och handling. Utifrån det

arbete som bedrivits i samband med utarbetandet av den regionala utvecklingsstrategin Gröna Kronoberg 2025 har utgångspunkten för arbetet med detta program varit att Kronobergs innovationsklimat och förutsättningar för innovationsutveckling inte gynnas av en branschspecifik specialisering, utan snarare av breda prioriteringar och branschöverskridande samverkan. Den analys som nu genomförts stärker de slutsatser som ligger till grund för de ställningstaganden som gjorts i den regionala utvecklingsstrategin som innebär att man i utvecklingsarbetet inte betraktar olika branscher som enskilda enheter utan mer som en del i ett näringsliv där företag inom olika branscher har ett delvis ömsesidigt beroende av varandra och att deras samverkan driver utvecklingen i en positiv riktning. Synsättet ligger i linje med vad M. Andersson och J.P. Larsson i sin rapport "Västsverige: ekonomisk utveckling och ekonomisk geografi" (VGR Analys 2019:14) kallar "smart diversifiering genom entreprenörskap och innovation". Forskarna menar att smart specialisering inte endast handlar om att identifiera en regions komparativa fördelar och fördjupa specialiseringen inom dessa. Det handlar snarare om förnyelse och dynamik inom områden där man framgångsrikt kan utnyttja existerande resurser och kompetenser samtidigt som det bidrar till en breddning av näringslivet, d.v.s. i ett växelspel mellan företag och aktörer inom skilda branscher och arbetsområden.

Möjligheten att uppnå en kritisk massa och utveckla prioriterade områden ökar också med ett breddat angreppssätt. En kritisk massa för mer branschspecifika specialiseringar kan det finnas potential att identifiera för gemensamma styrkeområden i en större funktionell region utan länsgränser som begränsande faktor.

2. Analys och rekommendationer.

Detta kapitel innefattar en sammanfattning, samlad analys och diskussion utifrån den mer omfattande analys- och statistikrapport som finns om bilaga till detta programdokument. Inledningsvis lyfts tre styrkeområden fram som bedöms vara goda kandidater till att vara en del av regionens specialiseringsprogram. Sedan följer två avsnitt med ett, utifrån en teoretisk kontext, resonemang om länets utmaningar och möjligheter givet de resultat som har identifierats i rapporten. I de två sista delarna lyfts även teoretiska aspekter fram som tagits hänsyn till vid identifieringen av regionala styrkeområden.

2.1. Bakgrund till urvalet och problemet med branscher.

Det finns flera olika tolkningar om vad smart specialisering egentligen är. Inte sällan nämner man att ”komparativa konkurrensfördelar” är en nyckelprincip vid identifiering av styrkeområden i en region. Detta innebär i korthet att man ska förstärka de områden man redan är duktig inom. Problemet med detta förhållningssätt är att det riskerar att leda till inlåsningseffekter och inte främja innovationer. Om en region exempelvis har sin största specialisering inom en bransch som stagnerat eller håller på att tyna bort vore det inte särskilt klokt, eller hållbart, att endast utgå från nuläget. Samtidigt är det just inom existerande specialiseringar den största kunskapen finns i en region. Hur ska man då förhålla sig till balansen mellan ”gräva där man står” och samtidigt främja förnyelse? Utgångspunkten i denna balansgång är nedanstående citat som är hämtad från en rapport av Martin Andersson och Johan P Larsson:

Flera studier från Europa såväl som USA visar att en regions näringsliv tenderar att diversifieras ”inkrementellt” i den bemärkelse att en ny industrispecialisering är mer sannolik att växa fram om den är relaterad till existerande branscher (se t.ex. Xiao, Boschma och Andersson 2018)5 [..] Det [smart specialisering, författarens anmärkning] är ett policykoncept som handlar om att stödja experimenterande och diversifiering med utgångspunkt i existerande kunskapsbas(er) i en region. Fokus är förnyelse och diversifiering av det lokala näringslivet genom entreprenörskap och innovation. Det kan till exempel handla om att uppmuntra nya applikationsområden som kan dra på existerande kunskaper och branscher i en region. På detta sätt handlar inte Smart specialisering om att endast identifiera en regions komparativa fördelar och att fördjupa specialiseringen inom dessa områden. Smart specialisering handlar i grund och botten om förnyelse och näringslivsdynamik inom områden som framgångsrikt kan dra på existerande resurser och kunskaper, men samtidigt bidra till att bredda och diversifiera det regionala näringslivet. Ett bättre namn på Smart specialisering hade ur denna synvinkel varit ”Smart Diversifiering genom Entreprenörskap och Innovation”.

Med andra ord behöver de styrkeområden som formuleras i en specialiseringsstrategi ta sin utgångspunkt i existerande styrkor men även beakta hur dessa ska kunna bidra till förnyelse av regionens näringsliv. De utpekade områdena ska därför inte ses som områden som är oberoende av varandra. Målet bör vara att styrkeområdena ska förstärka varandra genom att utveckla nya nischer och innovationer i gränslandet mellan dem. Det handlar om att nyttja de kunskapsbaser som finns i regionens näringsliv och maximera deras potential genom att främja samarbeten och nytänkande.

Urvalet nedan är baserat på den information som har lyfts fram i rapporten och som i de flesta avseenden har sin utgångspunkt i branschstatistik. Självklart finns det en inneboende problematik med att endast se till branscher. Ett problem är att ett för starkt branschfokus riskerar att leda till att de värdekedjor och samarbeten som finns mellan företag inom olika branscher inte blir

synliga. Exempelvis kan framgången inom en bransch i regionen vara beroende av en god tillgång till underleverantörer eller samarbetspartners i andra branscher. Tyvärr begränsar dagens statistik möjligheterna att identifiera dessa branschöverskridande flöden. I rapporten har försök gjorts att synliggöra branschkopplingar genom att studera jobbyten mellan branscherna. Dock ger detta ingen fullständig bild och det är viktigt att framöver fördjupa kunskapen om hur en mer heltäckande bild över näringslivet, en bild som går bortom branschindelningarna, kan tas fram.

I urvalet nedan har teoretiska resonemang använts för att få en bild av hur eventuella värdekedjor kan se ut inom de olika områdena. I vissa fall är det förhållandevis enkelt att resonera sig fram till vilka branschkopplingar som borde finnas; exempelvis att skogsbranschen har en stark koppling till trähusindustrin i regionen. I andra fall är det betydligt svårare, exempelvis när det gäller vilka kopplingar som finns mellan länets industri- och tjänstebranscher. Förhoppningen är därför att kunskapen om kopplingarna inom respektive styrkeområden kommer att vidareutvecklas över tid, exempelvis genom inhämtning av mer kvalitativ kunskap.

Ett annat problem med branschindelningen, som delvis hör samman med ovan beskrivna problematik, är att man tenderar att generalisera huruvida en bransch är konkurrenskraftig eller inte. Inom de allra flesta branscher finns det väldigt välmående företag med en hög innovationsgrad. Det bör därför understrykas att det är viktigt att lyfta betydelsen av innovativa och konkurrenskraftiga företag, oavsett vilken bransch de verkar inom. Exempelvis är det sannolikt att många växande företag inom mindre branscher i länet har starka kopplingar till länets mer profilerade styrkeområden eller är en viktig del av värdekedjor som sträcker sig bortom länets gränser. Närvaron av dessa företag spelar en betydande roll för länets samlade konkurrenskraft, oavsett deras branschtillhörighet.

2.2. Urvalskriterier och styrkeområden.

Analysen av branscher som bör inkluderas i den smarta specialiseringsstrategin baseras på ett antal kriterier. Kriterierna är inte viktade och de är mer eller mindre mätbara. I de fall där data inte varit tillgänglig har analyserna kompletterats med mer kvalitativa resonemang. De områden som presenteras är ett resultat av en samlad bedömning utifrån nedanstående kriterier.

- **Absolut och relativ specialisering:** Branscherna bör utgöra en stor del av länets ekonomi och även vara förhållandevis stora i faktiska tal jämfört med andra regioner. Branscherna bör även ha en relativ specialisering jämfört med riket och andra regioner. Inom detta kriterium inkluderas även branschens inbäddning i regionens näringsliv.
- **Inhämtning av intäkter utanför regionen:** Branscherna bör till stora delar hämta in sina intäkter utanför regionen, oavsett om detta sker från andra länder eller regioner i Sverige. Marknadsunderlaget i regionen är litet och behöver kompletteras med andra större marknader. Ekonomiska medel som hämtas in utanför regionen är av stor betydelse för framtida återinvesteringar i den regionala ekonomin. En stark uppkoppling till externa marknader innebär även en god och långsiktig tillväxtpotential.
- **Företagsmix och bredd på produkter/tjänster:** Branscherna bör innehålla en viss bredd av företag, produkter och tjänster. Storföretag är viktiga för den samlade konkurrenskraften men behöver kompletteras med innovativa små och medelstora företag med tillväxtpotential. En bredare uppsättning av företag minskar sårbarheten och det är därför meriterande om branschen har en bred uppsättning av produkter och tjänster som riktar sig till olika kundsegment och marknader.

- **Konkurrensförmåga:** Branscherna bör ha en god tillväxt och en hög produktivitet, både jämfört med andra branscher i regionen och jämfört med branschens riksgenomsnitt. I detta kriterium inkluderas även branschens koppling till universitetet och kunskapsintensitet. Även branschens framtida tillväxtpotential vägs in här.

2.2.1. Maskinindustri med relaterade branscher.

Maskinindustrin är länets största privata bransch och innehåller en bred uppsättning av företag i olika storleksklasser. Branschen har en hög specialisering, både mätt i relativa och absoluta tal. Maskinindustrin har även en relativt stor del av den nationella marknaden. Profilerade företag inom branschen är bland annat NIBE, Volvo, Electrolux, Wica, Konecranes, Cargotec samt IV Produkt.

Företagsmixen inom branschen är god och det är den bransch i länet som innehåller flest storföretag. Flera av företagen inom branschen har egna slutprodukter och det finns en god bredd på produktutbudet som riktar sig till olika marknader.

Branschen visar på en god konkurrenskraft och har en hög produktivitet, både jämfört med andra branscher i regionen och jämfört med branschens riksgenomsnitt. Den ekonomiska tillväxten och produktivitetsutvecklingen har varit mycket god och överträffar riksgenomsnittet med råge. Tillväxten inom branschen har drivits av flera företag i olika storlekar och många av företagen har en omfattande exportverksamhet.

Antalet anställda inom branschen har minskat något men inte i samma utsträckning som i riket. Senare år har flera större nyinvesteringar inom branschen skett i regionen, exempelvis har innovationscentrum startats och fler har aviserats. Detta tyder på att branschen genomgår en klättring i värdekedjan och att detta sker inom regionen.

Maskinindustrin i länet har en lång rad underleverantörer inom regionen och är därför viktiga beställare till övriga tillverkningsindustrin. Branschen har en mycket hög inbäddningsgrad och starka relationer till andra branscher i regionen.

Branschen har överlag en god framtidspotential då många av produkterna är gångbara på globala marknader. Flera av produkterna inom branschen genomgår nu även ett ökat inslag av digitalisering och det finns en stark eftermarknad för produkterna i form av service och tillhörande tjänster.

2.2.2. Skog, trä, möbel, hus, glas och design.

Detta område är förhållandevis brett och baseras dels på hur stark respektive bransch i länet är, dels på värdekedjan mellan dem. Området går därför i hög utsträckning bortom branschindelningen. Istället är det olika företag inom olika branscher med en gemensam värdekedja som utgör basen för styrkeområdet. Exempel på profilerade företag inom området är IKEA (flera olika bolag), Södra, Elitfönster, Vida, Balco, Anebyhusgruppen och möbelklustret i Lammhult. Sammantaget bildar de ingående företagen och branscherna ett starkt område med en hög grad av specialisering och kritisk massa.

Länet har en omfattande skogsproduktion och en lång tradition av att förädla råvaran. Skogsbranschen i sig står för en begränsad andel av ekonomin – även om det är svårbedömt hur många som arbetar inom branschen eller hur den ska avgränsas – men om man ser till hela

förädlingsledet, och inkluderar trä- och möbelindustrin, genererar den betydande intäkter till regionen, inte minst när det gäller exportvärden. Inom trä- och möbelindustrin, där en hög grad av skogsförädlingen sker, återfinns en relativt god företagsmix och branschen är en av de större i länet och en av de mest specialiserade. Även byggnadsindustrin i länet har starka kopplingar till den regionala skogs- och träindustrin.

Överlag har branscherna som ingår i området haft en stark ekonomisk utveckling och uppvisar även en hög produktivitet, både jämfört med andra branscher i regionen och riksgenomsnittet för branscherna. Dock är spridningen stor mellan ingående branscher sett till jobbutvecklingen. Inom de mer industriella delarna har antalet anställda minskat samtidigt som antalet ökat inom de mer tjänsteinriktade delarna, exempelvis design och produktutveckling. Inom byggbranschen, som till delar ingår i detta område, har jobbtillväxten varit stark om än under riksgenomsnittet.

Flera företag inom branschklustret har produktion som är relaterad till hus och design, vilket även gäller för glasindustrin i länet. Företag inom klustret arbetar med att tillverka enstaka komponenter eller delar till hus, exempelvis fönster, glasbalkonger, dörrar eller andra inredningsdetaljer, men även med att producera byggklara hus. I detta branschkluster placeras även IKEA som har en stor del av sin produktutveckling inom design förlagd till länet. Branschklustret innehåller även andra möbeltillverkare som både har produktion och designutveckling i länet.

Den övergripande bedömningen är att området har en god framtidspotential och det av flera anledningar. Skog som råvara blir allt mer aktuell, inte minst utifrån ett hållbarhetsperspektiv. Både nationellt och globalt finns det även ett högt tryck på att utveckla nya smarta bostäder där design och hållbarhet är ledord. Dessa trender anknyter starkt till branschklustret i regionen och de satsningar som finns inom Linnéuniversitetet och de större företagen.

2.2.3. IT och relaterade branscher.

Detta branschkluster skiljer sig något jämfört med de två övriga. IT-sektorn i länet har idag inte en hög specialisering jämfört med riket. Däremot har branschen en hög specialisering i regionen jämfört med regioner utanför storstadsregionerna. Den goda jobbtillväxten och ekonomiska tillväxten de senaste åren har även bidragit till att branschen står för en allt större del av den regionala ekonomin. Jämfört med andra branscher i regionen har branschen en hög produktivitet men den är något lägre än branschens riksgenomsnitt.

IT-branschen är i hög utsträckning en ”orstadsbransch” som har haft en god utveckling i regionen under de senaste decennierna. Därför balanserar denna bransch de två övriga i den meningen att den växer sett till antalet anställda och inte tillhör varuproduktion (även om service- och tjänsteinslagen är omfattande även inom de båda andra områdena). Något som särpräglar branschen är att alla branscher i länet arbetar med IT och har IT-kompetens anställd. Till sin karaktär är den därför horisontell men även sin egen i form av utveckling av tjänster och produkter som säljs utanför länet.

IT-branschen i Kronobergs län har en hög produktivitet och en god jobbtillväxt jämfört med övriga branscher i regionen. Tillväxten inom branschen har varit hög men något under riksgenomsnittet, både sett till anställda och förädlingsvärde, däremot har produktiviteten inom länets företag ökat mer än i riket.

Företagsmixen inom sektorn är relativt god och innehåller ett antal större företag med egna slutprodukter men även mer konsultorienterade företag. Profilerade företag inom branschen är Visma, Combitech, Atea, Ikea IT, Fortnox, Kontek och IST. En specialisering som finns i länet är utveckling av program- och mjukvara inom bokföring, redovisning, lönehantering och utbildning.

Den samlade bedömningen är att området har en stor potential. Marknaden för tjänsterna är stor och återfinns inom både privat och offentlig sektor. I takt med en ökad digitalisering bland företag och det offentliga är det sannolikt att efterfrågan på digitala tjänster fortsatt kommer att öka. Det finns även en stor potential inom området som en följd av att IT är branschövergripande. En stark kunskapsbas inom IT i regionen borde gynna näringslivets digitala omställningstakt. Det finns dock behov av att utveckla kunskapen om hur integrerad länets IT-sektor är i det övriga näringslivet idag och hur man kan främja ett utökat utbyte. En annan styrka inom området är att Linnéuniversitetet intensifierat sina satsningar inom IT och relaterade ämnen och även utökat antalet program inom fältet.

2.3. Utmaningar som följer av länets litenhet.

Kronobergs län är, sett till befolkning och antalet anställda inom näringslivet, en av Sveriges minsta regioner. Detta är en grundförutsättning som behöver tas hänsyn till när relevanta strategier för regionens näringsliv ska utformas. Att regionen har en liten kritisk massa för med sig en lång rad konsekvenser.

2.3.1. Länet behöver låna storlek för att komplettera den egna marknaden.

Till skillnad från storstadsregioner kan mindre regioner i lägre utsträckning förlita sig på den interna marknaden. För att kunna växa behöver regionen få in externa medel i form av exportintäkter, både från utlandet och andra regioner inom Sverige. De exportintensiva branscherna i länet är därför mycket viktiga för regionens ekonomi som helhet. Det är dock inte endast industrin som ”lånar storlek” utan även branscher som levererar tjänster och produkter utanför regionen, exempelvis programvaror och transporter. Även besöksnäringen hämtar storlek utifrån i form av besökare från andra regioner och länder.

2.3.2. Mindre regioner har ett högt konkurrenstryck.

Exportintensiva företag har i regel enklare än andra företag att flytta sina verksamheter. Undantagen är de företag som exporterar tjänster eller varor som är bundna till platsen, exempelvis skog och turistattraktioner. Exportintensiva regioner, liksom Kronoberg, har därför en viss sårbarhet som en följd av att en relativt stor del av näringslivet i teorin kan omlokaliseras till andra regioner eller länder. Detta innebär att stora delar av det regionala näringslivet inte bara konkurrerar med andra regioner i Sverige utan även mot regioner i andra länder. Konkurrenstrycket från låglöneländer blir som störst för företag där effektiviseringspotentialen är låg och kunskapsinnehållet är begränsat.

När det gäller företag med mer kunskapsintensiv verksamhet – både vad gäller varor och tjänster – och en hög produktivitet kommer konkurrensen främst från regioner, både i Sverige och i andra länder, där tillgången till kompetens är god och där tillgången till viktiga stödföretag är hög.

Befolkningsrika regioner kan i regel erbjuda en större tillgång till specialistkompetens som i takt med ett ökande kunskapsinnehåll blir allt mer betydelsefull för att kunna konkurrera.

2.3.3. Mindre regioner kan inte erbjuda samma täthetsfördelar som större regioner.

Sedan finanskrisen har en oproportionerligt stor del av tillväxten i Sverige skett i storstadsregionerna. I grunden har detta tre förklaringar: 1) den inhemska konsumtionen har varit stark, vilket har gynnat serviceintensiva näringar – som är stora i storstadsregionerna – exempelvis hotell och restaurang, byggsektorn och företagservice, 2) ekonomin blir allt mer tjänstedriven – exempelvis växer IT-sektorn, avancerade företagstjänster och tjänstedelarna inom varuproducerande företag – och denna typ av tjänster är förhållandevis koncentrerade till storstadsregionerna, 3) antalet anställda inom varuproducerande företag – som utgör en betydande del av ekonomin utanför storstadsregionerna – har minskat betydligt sedan finanskrisen.

Att storstadsregionerna har haft en högre tillväxttakt kan förklaras med att de erbjuder agglomerationsfördelar. I korthet kan agglomerationsfördelar beskrivas som de särskilda fördelar som uppkommer när många människor och företag finns på samma plats. Fördelarna kan i sin tur delas in i kategorierna: delning, matchning, lärande.

Med delning avses att många företag och människor finns på en plats och därmed har större möjligheter att dela kostnader för gemensamma nyttigheter, exempelvis infrastruktur och specialistkompetenser. Det stora utbudet av personer skapar även goda möjligheter att hitta den kompetens som man behöver. För arbetstagarna blir det även enklare att hitta jobb och byta arbetsgivare. Detta skapar en slags försäkring både för arbetsgivare och arbetstagare.

Med matchning avses att täta geografier, med många företag och invånare, i regel har enklare att hitta de personer som är mest lämpliga för det aktuella jobbet. Risken för att bli ”inlåst” i ett företag där ens fulla potential inte tas tillvara minskar om det finns många arbetsgivare. Den breda uppsättningen av företag gör även att bredden på de efterfrågade arbetsuppgifterna blir större, vilket ökar chanserna till en mer effektiv matchning och högre produktivitet. En ökad arbetsdelning, det vill säga specialisering, leder till ökad produktivitet och högre löner.

Med lärande avses de positiva effekter som uppstår när människor möts och delar lärdomar med varandra. Ju fler människor man möter desto fler finns det att lära från och det leder i förlängningen till en ökad produktivitet. En viktig förutsättning för ett sådant lärande är att det finns arenor där människor möts och kan dela sina kunskaper. Lärandet sker även när personer byter arbete, något som sker oftare i större regioner som en följd av att utbudet av arbetsgivare är större. När man byter jobb uppstår nya möjligheter att sprida tidigare kunskaper, och inhämta nya, på den nya arbetsplatsen.

2.3.4. Mindre regioner balanserar mellan specialisering och diversifiering.

En grundläggande utmaning som finns i alla mindre regioner är att sårbarheten är högre än i storstadsregioner. Detta beror på att mindre regioner inte har samma bredd på näringslivet. Historiskt sett har man istället specialiserat sig inom varuproducerande branscher som har haft goda lokaliseringsförutsättningar – delvis p.g.a. billigare markytor, tillgång till arbetskraft och lägre löner samt möjligheten att transportera varorna till köpstarka marknader. Detta har medfört att många mindre regioner har blivit konkurrenskraftiga inom dessa specifika branscher. Men i takt

med ett ökat globalt konkurrenstryck och den strukturomvandling som pågår har det blivit uppenbart att en alltför specialiserad ekonomi för med sig en väldigt hög sårbarhet. Främst är det produktionsdelen inom tillverkningssektorn som har blivit allt mer konkurrensutsatt.

Ur ovanstående följer något av ett dilemma för mindre regioner. En gammal sanning är att mindre regioner kan skapa täthetsfördelar inom ett fåtal branscher där man är specialiserad. Detta är vad man i litteraturen kallar för ”kluster” eller ”industrinätverk”. Genom att samla många företag inom liknande branscher är det sannolikt att man skapar en attraktiv miljö för företagen inom dem. Fördelen är att man får täthetsfördelar – som beskrevs ovan – inom de aktuella branscherna, nackdelen är att sårbarheten för regionen blir hög om branschen inte längre kan upprätthålla en god konkurrenskraft.

På nationell nivå är det tydligt att mindre regioner, särskilt om man ser till den kommunala nivån, har ett mer specialiserat näringsliv än större regioner. Det här är i sig ingenting märkligt - det ligger i sakens natur att en liten geografi inte kan ha samma bredd som en stor sett till branschrepresentation. Problemet uppkommer först när specialiseringen och tyngdpunkten i den egna ekonomin återfinns inom krympande branscher. De senaste decennierna är det utan tvekan så att mer diversifierade ekonomier, det vill säga befolkningsrika regioner, har haft en betydligt högre tillväxt än mer specialiserade regioner.

En komplikation för mindre regioner är att den relativa specialiseringen till vissa branscher kan bli hög som en följd av att näringslivet inte är särskilt diversifierat – om endast ett fåtal branscher finns representerade i en geografi kommer spridningen av de sysselsatta att bli betydligt lägre än på riksnivå. En konsekvens av detta är att många mindre geografier kan ha en hög specialiseringsgrad inom en bransch trots att det arbetar väldigt få personer inom den. Därför är det viktigt att även väga in tanken om absolut specialisering.

Med absolut specialisering avses hur många som arbetar inom den aktuella branschen. Den absoluta specialiseringen bör studeras både inom- och utomregionalt: är branschen stor inom regionen och hur stor är den jämfört med andra regioner? I allt högre utsträckning lyfter forskningen fram att den absoluta specialiseringen förmodligen är viktigare än den relativa specialiseringen. För en liten region innebär detta att endast ett fåtal kandidater kan komma i fråga när det handlar om att peka ut framtida styrkeområden. Samtidigt behöver urvalet av styrkeområden ta hänsyn till att framtida strategiska inriktningar inte ska låsa fast regionen i en sårbar struktur.

2.4. Möjligheter för Kronoberg.

I detta avsnitt redovisas en analys av de möjligheter som finns i regionen givet de förutsättningar och utvecklingstendenser som har presenterats i rapporten. De möjligheter som presenteras här bör även ses i ljuset av de utmaningar som beskrivs i föregående avsnitt.

2.4.1. Länet har en god omställningsförmåga.

Trots att regionen har en industriell struktur och ett litet befolkningsunderlag har omställningsförmågan över tid varit mycket god. Den ekonomiska tillväxten och produktivitetens utvecklingen har under 2000-talet varit bland de högsta i Sverige. Under samma period har länet haft en, givet förutsättningarna, god jobbtillväxt, om än något under

riksgenomsnittet. Sammantaget intar länet en position, sett till nämnda variabler, något efter storstadsregionerna med grannar.

Den goda omställningen har flera förklaringsfaktorer.

I nuläget finns inte alla förklaringar till varför regionen över tid har haft en god omställningsförmåga. Det finns vissa begränsningar i den historiska statistiken som gör det svårt att studera den branschmässiga utvecklingen på längre sikt. Men med utgångspunkt i det material som har presenterats i rapporten och till viss del äldre material kan tre faktorer lyftas fram som, utifrån ett branschperspektiv, har varit väsentliga för tillväxten i länet:

- Länet har bibehållit en god konkurrenskraft, både sett till ekonomisk tillväxt och jobbtillväxt, inom de största industribranscherna och framförallt inom maskinindustrin. Branschen är den största inom den privata sektorn i länet vilket gör att den får ett stort genomslag för den samlade utvecklingen. Även andra industribranscher i länet har bidragit till att tillverkningssektorn i länet har presterat bättre än riksgenomsnittet. Även om antalet anställda inom sektorn som helhet har minskat har regionen haft en långt högre motståndskraft inom branschen jämfört med riket.
- Länets ekonomi har diversifierats genom tillväxt inom högproduktiva tjänstebranscher och detta i en högre utsträckning än i flera andra regioner som ligger utanför storstadsregionerna. Branscher som har bidragit till denna diversifiering är framförallt IT och avancerade företagstjänster. Inom IT-branschen är det en ganska bred uppsättning av företag som har vuxit fram och stått för en allt större del av ekonomin. Tillväxten inom avancerade företagstjänster kan i hög utsträckning härledas till att IKEA har etablerat en stor del av sina huvudkontorstjänster i regionen.
- Parallellt med ovanstående har de mer serviceintensiva branscherna vuxit, om än inte mer än i riket eller mer än i jämförbara regioner. Dock har tillväxten inom dem kompletterat jobbminskningen inom industrisektorn. Exempel på dessa branscher är hotell- och restaurang, bygg och handel.

Det finns flera, mer eller mindre svårfångade, faktorer som utgör själva förklaringen till länets omställningsförmåga över tid. En fördel i regionen är att de två största företagen i regionen, IKEA och NIBE, har en lokal koppling till platsen, vilket inte alltid är en självklarhet. Många större företag ingår i koncerner som är utländskt ägda och kopplingen till den specifika regionen kan därför bli svagare. Till viss del är strukturen liknande inom IT-sektorn där flera av de stora bolagen är startade i regionen.

En annan central komponent är att Växjö kommun har haft en mycket stark befolkningstillväxt under 2000-talet. Befolkningsökningen har stärkt marknadsmöjligheterna för företag inom mer service- och tjänsteinriktade branscher i regionen. Under 2000-talet har antalet invånare i kommunen ökat med drygt 20 000 personer. Både i relativa och absoluta tal ger detta kommunen en placering bland de tjugo mest växande kommunerna i Sverige under nämnda period. Samma period har även Linnéuniversitetet vuxit och utökat sin verksamhet i regionen och är idag ett av Sveriges största universitet. När det gäller bl.a. skog och trä har lärosätet fortsatt sin starka utveckling och inom IT-området har flera utbildnings- och forskningsområden utvecklats under senare år.

Mer svårfångade faktorer är sådana som berör aspekter som tillit, nätverk, innovationsförmåga, inställning till entreprenörskap och så vidare. För närvarande har vi ingen direkt data som kan hjälpa oss att beskriva dessa dimensioner, däremot finns det anledning att här nämna att de spelar en betydelsefull roll för dynamiken inom en ekonomi.

2.4.2. Att balansera mellan att vara specialiserad och diversifierad och samspelet mellan tjänster och tillverkning.

Som framgått av rapporten är länet inne i en strukturomvandling. Fler arbetar inom service- och tjänstenärings- och färre inom industrisektorn. Dock är det viktigt att här understryka att tillverkningssektorn i många avseenden konkurrerar genom rationaliseringar och genom att använda ny teknik. För att kunna konkurrera med låglöneländer är detta en oundviklig utveckling. Att endast mäta jobbtillväxt leder därför till fel slutsatser i försöken att förstå den regionala ekonomin. Men om man ser utvecklingen ur ett helhetsperspektiv är det viktigt att hitta en balans mellan branscher som genererar en hög produktivitet och export och de som skapar nya jobb och ett större utbud inom den lokala ekonomin.

I sammanhanget är det viktigt att lyfta det faktum att man idag inte vet hur stor del av ekonomin inom service- och tjänster som genereras av industrisektorn. Det är helt klart så att de båda sektorerna blir allt mer sammanflätade och tyvärr, med anledning av bristande statistik, kan inte dessa synergier beskrivas i siffror. Sedan lång tid har industriföretag outsourcat sådan verksamhet som man tidigare hade "in-house", exempelvis ekonomi, IT och andra tjänster som lokalvård. Det är också ett faktum att en allt större andel av de som arbetar inom länets industrisektor hyrs in genom bemanningsföretag, vilket gör att sysselsättningsnedgången inom industrin i viss mening överdrivs då dessa personer registreras som anställda inom "företagstjänster". Det är därför viktigt att inte se branscherna som enskilda entiteter utan kopplingar. Sanningen är snarare att de i hög utsträckning är ömsesidigt beroende av varandra och förhoppningen är att framöver kunna beskriva sambanden bättre än idag.

Även om länet har haft en god utveckling över tid framgår det tydligt att jobbtillväxten i länet sedan finanskrisen inte står i proportion till den ekonomiska tillväxten. Detta förhållande kan benämnas som "jobless growth". Nu har jobben förvisso ökat sedan finanskrisen men inte alls i den utsträckning som man hade kunnat förvänta sig givet den ekonomiska tillväxten i länet. Som shift-share-analysen visade beror detta dels på att branschstrukturen i länet slår igenom; växande branscher är helt enkelt inte lika stora som i riket, proportionellt sett, vilket dämpar nettotillväxten som en följd av att antalet anställda inom industrin – som proportionerligt sett är mycket större i länet än i riket – i regionen minskat betydligt under denna period. Men delvis beror den svagare jobbtillväxten även på att det skett en viss underprestation inom vissa branscher, exempelvis bygg, finans och personliga tjänster.

2.4.3. Boendeattraktivitet är en näringslivsåtgärd för att på längre sikt bredda branschstrukturen i länet.

Det finns förstås inga snabba lösningar när det gäller branschstrukturen i en region då den till stora delar är beroende av sådant som förändras över mycket lång tid. Men om man bortser från det ett ögonblick står det klart att länet har en, ur ett arbetsmarknadsperspektiv, viss sårbarhet givet den koncentration av anställda som finns i industrisektorn. Detta resulterar i en slags balansgång mellan å ena sidan att bejaka länets styrkor, å andra sidan att bredda näringslivet för att inte bli för beroende av dem. En alltför hög specialisering leder i längden till en sårbarhet som gör att plötsliga händelser kan få ett mycket stort genomslag i länet.

Som tidigare nämnts är en positiv aspekt i detta att högproduktiva och jobbskapande tjänstenärings- och tjänstenärings växer i länet. Men för att till fullo komplettera för jobbminskningen inom

industrin, som med hög sannolikhet kommer att fortsätta som en följd av konkurrensanpassningar, behöver även jobbtillväxten inom ”serviceintensiva” branscher öka. Med serviceintensiva branscher menas här en lång rad branscher: logistik, handel, hotell- och restaurang, företagstjänster, personliga tjänster, bygg och så vidare. Gemensamt för flera av dem är att de växer genom inhemsk konsumtion och för att öka den krävs två saker: 1) ett ökande befolkningsunderlag, 2) ett löneläge som möjliggör en hög konsumtion i länet.

Tillväxten inom högproduktiva tjänstenärningar innebär att antalet jobb med ett högt löneläge ökar i regionen. I rapporten framkommer att länet har haft den överlägset högsta tillväxten av högproduktiva yrken de senaste åren. I förlängningen innebär detta även att förutsättningarna för att bedriva servicenärningar i länet blir bättre då det sammanlagda konsumtionsutrymmet i regionen ökar. Tillväxten inom dessa branscher skapar även utrymme för andra typer av investeringar i regionen, exempelvis fastigheter, som i sin tur genererar jobb till den lokala ekonomin.

Befolkningsunderlaget är dock en central fråga. Utan en växande befolkning som helhet minskar möjligheterna att växa inom branscher som till stor del försörjs av den inomregionala konsumtionen. Ett annat dilemma när befolkningstillväxten avtar är att tillgången på arbetskraft minskar. Eftersom många av de serviceintensiva branscherna växer genom anställningar kan i förlängningen en svag befolkningstillväxt leda till arbetskraftsbrist och ett moment 22 uppstår.

I tidigare studier om Kronobergs län har konstaterats att länet underpresterar sett till attraktivitet. Trots en god arbetsmarknad med en stadig tillväxt förlorar regionen invånare till andra regioner, framförallt storstadsregionerna. Regionen kompenserar delvis för detta genom att ha en långt större inpendling än utpendling. I relativa tal har länet den näst högsta inpendlingskvoten och endast Stockholms län har en högre. Detta innebär att uppkopplingen till omlandet är extremt viktig för kompetensförsörjningen i regionen. Men förhållandet innebär även att mycket skatteintäkter hamnar utanför länet vilket i förlängningen minskar möjligheterna till att bredda näringslivet och skapa ett större serviceutbud.

2.4.4. Industrins förnyelse, automatisering och ”smiling-kurvan”.

Strukturumvandlingen i länet skapar ett ökat kunskapstryck. I rapporten framkommer att kunskapsintensiva branscher i länet har en god utveckling men även att industrins omvandling ökar efterfrågan på högutbildad personal. Några tecken på det ökade kunskapstrycket inom regionens näringsliv är den stora ökningen av antalet STEM-utbildade och högproduktiva yrken. Ser vi endast till länets tillverkningssektor är utgångspunkten att utbildningsnivån är något lägre, både jämfört med riket och riket exklusive storstadsregioner.

Dock syns en relativt stark ökning av antalet ingenjörstjänster inom sektorn och senare års investeringar i länet, exempelvis uppförandet av olika innovationscentrum, pekar i en riktning mot att sektorns kunskapsintensitet ökar. Med andra ord bidrar både tjänstebanschernas expansion och tillverkningssektorns omvandling till att behovet av högkvalificerad kompetens ökar.

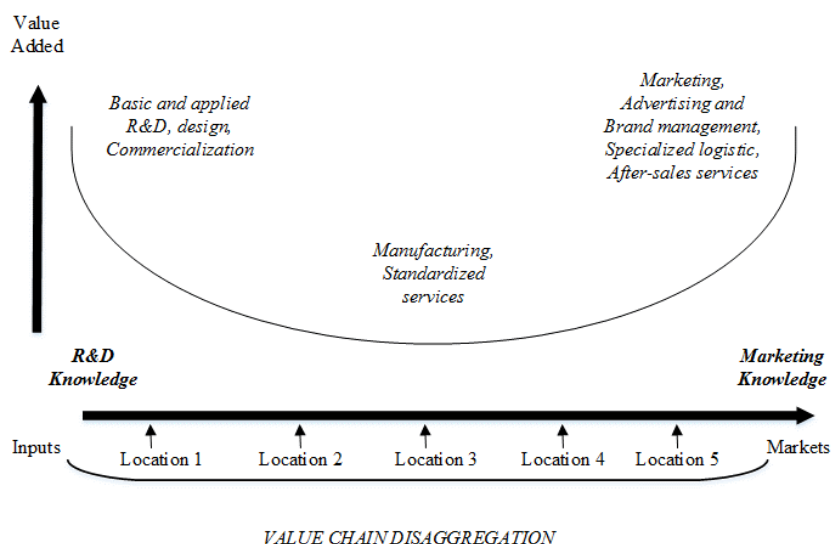
I detta sammanhang bör det poängteras att det i rapporten inte fullt ut varit möjligt att studera industrins omvandling inom respektive bransch; vissa industribranscher ligger längre fram än andra sett till omställningsgrad. Sektorn bär fortsatt på en hög sårbarhet givet de faktorer som tidigare lyfts, exempelvis global konkurrens och möjligheterna till att förflytta produktion utomlands. Men inom några av våra större industribranscher kan man notera att nyinvesteringar

tillfaller länet och branscherna har även visat på en hög produktivitetsökning och hög tillväxt i förädlingsvärde, i flera fall på en nivå som överstiger snittet för branscherna på riksnivå.

Sammantaget innebär tillväxten inom tjänstbranscherna och industrins omställning en önskvärd utveckling för länet. Det är denna typ av strukturomvandling som är nödvändig för att på sikt kunna konkurrera på en global marknad. Den s.k. smiling-kurvan som redovisas i rapporten (se bild 1 nedan) visar att det högsta värdeskapandet i dagens ekonomi finns i de båda ändarna av kurvan, det vill säga innan och efter produktionsfasen. Mittsegmentet, det vill säga själva produktionen, tillför inte längre samma värde som en följd av global konkurrens från låglöneländer.

Regioner som har stora delar av sitt näringsliv koncentrerat till mittsegmentet har och kommer att få genomgå smärtsamma omställningar som en följd av utflyttning, rationalisering eller nedläggning av produktion. Därför är det viktigt att diversifiera näringslivet i stort men även branscherna inom tillverkningsindustrin. Till delar kan personalminskningar inom produktionsledet balanseras genom ett ökat service- och tjänsteinslag inom industrin. Ur ett arbetsmarknadsperspektiv behöver dock nya jobb växa fram parallellt inom näringar som har lägre inträdeströsklar.

Bild 1

Det senaste decenniet har diskussionen om återflyttning av produktion till Sverige lyfts i olika sammanhang. En drivkraft – bland flera andra – till återflyttning kan vara att det finns vinster i att ha produktionen nära produktutvecklingen och det tjänsteutbud som finns kopplat till produkten. I vilken utsträckning en återflyttning av produktion existerar eller inte är svårt att bedöma då det inte finns någon sådan regional statistik. Men om mer produktion skulle hämtas hem till länet är det sannolikt att den i högre utsträckning än tidigare skulle automatiseras vilket skulle leda till ökade kunskapskrav för de anställda och förmodligen att personalbehovet, räknat i antalet jobb, minskar inom produktionsdelarna.

I grunden handlar ovanstående diskussion om i vilken utsträckning industrin kommer att automatiseras. Flera studier är gjorda inom området och åsikterna går i viss mening isär. En del menar att automatiseringen i Sverige redan har kommit långt och att de största reformerna redan är gjorda. Andra framhåller att vissa yrkesgrupper, exempelvis montörer av olika slag, kommer att minska betydligt som en följd av ökad automatisering. I denna rapport finns inte möjlighet att gå

djupare in i den frågan, men man kan ändå peka på att det sannolikt är så att antalet jobb utan högre utbildningskrav inom industrisektorn kommer att minska på sikt samtidigt som efterfrågan på utbildad personal kommer att vara hög.

2.4.5. Kunskapstrycket ökar från två håll.

Som en följd av tillväxten inom tjänstebranscherna och industrins omvandling i länet ökar behovet av kunskap. Det är genom kunskap man skapar konkurrenskraft i de båda ändarna på smiling-kurvan. För regionen innebär det här en betydande utmaning särskilt med hänsyn till länets negativa inrikes flyttnetto. De största konkurrenterna i detta sammanhang är storstadsregionerna som över tid har haft bättre förmåga att attrahera högutbildade. Den tilltagande specialiseringen och kunskapsnivån i regionens näringsliv innebär att regionen i högre utsträckning än förut därför behöver konkurrera om ”urban arbetskraft”. Frågan som uppstår är därför: I vilken utsträckning kan en mindre region konkurrera med storstadsregionerna sett till högkvalificerad arbetskraft? Svaret på frågan är avhängig en mängd faktorer, exempelvis lönelägen och boendepreferenser.

Vad det är som attraherar arbetskraft till en region är inte helt självklart. Är det jobben eller människorna som kommer först? Här finns en omfattande litteratur som diskuterar frågan och något heltäckande svar kan inte ges i rapporten.

En gängse teori är att storstäderna har en hög attraktivitetsfaktor just för att många människor söker urbana kvalitéer i form av ett stort utbud av service, nöjen och kultur. Konsekvensen för en mindre region blir således att antingen växa och förstärka de urbana kvalitéer som finns eller öka attraktionskraften genom att erbjuda andra värden. Det finns vissa undanträngningsfaktorer även från storstäderna, exempelvis höga bostadspriser, trygghetsfrågor och trängsel - faktorer som kan komma att förstärkas i framtiden, inte minst som en följd av att allt fler arbetar hemifrån. Den rimliga slutsatsen för en region som Kronoberg är sannolikt att arbeta från båda hållen samtidigt: å ena sidan erbjuda en attraktiv arbetsmarknad med högkvalitativa jobb men i en mindre landsbygdsregion och med alla de kvaliteter som följer av det, å andra sidan främja tillväxten i Växjö för att förstärka regionens urbana kvalitéer.

I OECD:s studie över Småland-Blekinge berörde man detta genom att konstatera att det är osannolikt att en liten region kommer att bli ett nav likt storstäderna sett till forskning, utbildning och kunskapsintensitet. Och det är sannolikt en korrekt slutsats. Därför består utmaningen i att hitta svar på hur en liten region likt Kronoberg kan stärka och behålla positionen som en växande region utanför storstäderna. För resultatet av denna rapport visar i hög utsträckning att denna position har förstärkts än mer sedan OECD publicerade sin rapport. Om attraktiviteten i regionen inte ökar finns en risk att expansionsmöjligheterna inom kunskapsintensiva näringar avstannar och att lokaliseringar därför hamnar i andra regioner.

I detta sammanhang behöver även frågan om infrastruktur lyftas. Givet länets utgångsläge är det inte endast tillgången till de större städernas arbetsmarknader utanför regionen som är intressant utan även tillgången till den kompetens som finns där. En problematik som finns i länet idag är att restiden till och från större städer i andra regioner i flera fall överskrider den tidsgräns som anses rimlig. Förkortade restider till och från andra städer skulle innebära att den tillgängliga massan av kompetens för länets företag skulle öka betydligt. Detta skulle vara ett sätt att, i än högre utsträckning än idag, ”komplettera” det egna arbetskraftsutbudet i länet.

En annan viktig del i arbetet med att tillgodose framtidens kompetensbehov är samverkan mellan akademien, det offentliga och näringslivet. Regionen som aktör har här ett viktigt ansvar, inom ramen för kompetensförsörjningsuppdraget, att identifiera viktiga framtidskompetenser för länet. En viktig del i detta är även de utbildningsval som görs i gymnasieskolan. I regionen pågår vissa satsningar, bl.a. Mot nya höjder, som syftar till att öka intresset för teknik och tekniska utbildningar. På sikt skulle en än starkare koppling mellan universitetets programutbud och det regionala näringslivets behov främja kompetensförsörjningsmöjligheterna i regionen. Inte minst skulle näringslivets internationalisering kunna öka som en följd av det stora antalet utbytesstudenter som studerar på universitetet. Detta anknyter även till frågan om kvalificerad arbetskraftsinvandring till länet. Redan idag har länet en relativt hög arbetskraftsinvandring till kvalificerade tjänster. För ett mindre län är detta en gångbar strategi för att komplettera en lägre inrikes flytning.

2.4.6. Samverkan och värdekedjor.

I stor utsträckning har rapporten baserat slutsatserna på befintliga data och de formande strukturer som ofta framhålls i forskningen om regional utveckling, exempelvis betydelsen av en tillräcklig massa och ett diversifierat näringsliv. Dock finns det även andra aspekter som påverkar utvecklingen inom näringslivet. En sådan faktor är exempelvis graden av tillit mellan de aktörer som formar utvecklingen i en region. Om tilliten är hög minskar transaktionskostnaderna och information flödar enklare mellan aktörer, vilket leder till nya samarbeten och idéer. Andra mer svåråtkämpliga faktorer som har en påverkan är inställning till förnyelse, omställningsförmåga och graden av samverkan mellan aktörer.

En brist i rapporten är att det idag saknas full insikt i hur flödena inom näringslivet ser ut. I hög utsträckning är man låst vid ett branshperspektiv och det ger inte alltid en rättvisande bild över hur näringslivet faktiskt hänger samman. En växande mängd litteratur pekar på att den moderna ekonomin består av globala värdekedjor där varje produkt och tjänst kräver engagemang från en lång rad företag från olika branscher. En produkt som slutligen når sin avsettningsmarknad har ofta haft företag från olika världsdelar involverade under de olika faserna. På ett liknande sätt kan man även tänka sig att det finns regionala värdekedjor, det vill säga att företag inom olika branscher i regionen samarbetar för att kunna leverera en vara eller tjänst.

Tyvärr är detta flöden som är svåra att avtäckas med dagens statistik. Det är därför viktigt att lyfta fram att denna typ av samarbeten är väsentliga för att näringslivet ska fungera och även ha en god konkurrenskraft. Exempelvis är det sannolikt att maskinindustrins goda konkurrenskraft i länet delvis hänger samman med att de samarbetar med företag från andra branscher i regionen. Det viktiga blir därför inte vilken bransch ett företag tillhör utan snarare vilket värde det tillför till olika värdekedjor. Tänker man bortom branshperspektivet blir den väsentliga frågan: hur kan man främja företagets förmågor att i så hög utsträckning som möjligt bli en del av de värdekedjor som finns?

I rapporten har ett försök gjorts att beskriva branschrelationer genom att studera jobbyten mellan dem. De viktiga insikterna från denna analys är att branscherna inte är vattentäta skott utan att det finns starka länkar mellan dem och att de tillsammans bildar kluster. Det är denna samling av relaterade kunskaper som ligger till grund för framtida innovationer och breddning av näringslivet i regionen.

3. Områdesprioriteringar.

3.1. Regionala styrkeområden, specialiseringsområden och utvecklingsområden.

I den analys som genomförts som grund för prioriteringar inom smart specialisering har breda analyser av det regionala näringslivets branscher och branschkluster gjorts. Analyserna tar i första hand hänsyn till specialiseringsgrad, kritisk massa, produktivitet och förädlingsvärde för branscherna. Sammantaget ger analyserna en bild av dels branscher med tydlig specialisering och andra egenskaper som skapar regionala styrkeområden, dels branscher med betydelse för regionens ekonomi och utveckling ur flera andra aspekter.

Genom analysen finns även möjlighet att få kunskap om relationer mellan olika branscher, om det finns en hög grad av relaterade branscher och i vad mån de kan fungera i gemensamma värdekedjor. För en relativt liten region som Kronoberg är det viktigt att se till den branschbredd som finns och att arbeta med att främja utvecklingen inom både de branscher som utgör styrkeområden och branscher som är nära relaterade till dessa. För att stärka utvecklingen i Kronoberg är det därför avgörande att, i stället för renodlad specialisering, främja relaterad variation och därigenom undvika negativa effekter av strikt branschinriktad specialisering. En sådan inriktning bör kunna skapa bättre förutsättningar såväl för arbetskraften, som får tillgång till ett större utbud av arbetstillfällen utifrån sin kompetens, som för företagen genom att det skapar en ökad potential för innovationer. Forskning visar också att nyetablerade företag inom nära relaterade branscher har en högre överlevnadsförmåga, bland annat p.g.a. bättre möjligheter att hitta arbetskraft med rätt kompetensprofil.

Den genomgripande analys som gjort visar således på regionala styrkeområden, drivkrafter bakom utvecklingen samt utmaningar och möjligheter inför framtida utveckling. För att åskådliggöra hur branscher identifierats och bedömts har en kategorisering gjorts i tre grundkategorier som var och en innefattar två delkategorier.

Bild 2.

3.1.1. Specialiseringsområde - branscher med hög specialisering.

Analysen visar att regionen har två branscher med både hög specialisering och kritisk massa i regionen – maskinindustri och trä- och möbelindustri – och därutöver ett antal branscher med hög specialisering men utan kritisk massa. Branschernas specialisering, både jämfört med riksgenomsnittet och riksgenomsnittet exklusive storstadsregionerna, ligger över 1, vilket innebär att branscherna har särskilt goda konkurrensförutsättningar i Kronoberg. Dessa branscher uppvisar även en hög produktivitet (1 099 000 kr/anställd), en kraftigt ökad produktivitet (37 procent perioden 2010-2018) och, i två av branscherna, en kritisk massa. Totalt finns 25 procent av arbetstillfällena inom näringslivet i branscher med hög specialisering.

De två branscher som kombinerar den höga specialiseringen med hög produktivitet och en kritisk massa – *maskinindustri och trä- och möbelindustri* - är styrkeområden som bedöms ha en god nationell och internationell konkurrenskraft. Maskinindustrin, som är regionens starkaste specialisering, utgör också den mest "inbäddade" branschgruppen i länet sett till antal relaterade branscher och har sett över en längre tid bibehållit en god konkurrenskraft. Den spelar därför, tillsammans med trä- och möbelbranschen, en betydande roll för den regionala ekonomin och dessa branscher är särskilt viktiga för länet ur ett nationellt och globalt konkurrensperspektiv. De båda branschgrupperna har därutöver flera branscher som är nära relaterade till dem, vilket gör att dessa branschkluster tillsammans utgör en stor och viktig del av det regionala näringslivet.

3.1.2. Specialiseringsområde - branscher med specialisering.

I regionen finns ett antal branscher med en viss grad av specialisering i förhållande till riket, antingen i jämförelse med riket som helhet eller med de tre storstadsregionerna exkluderade. Denna kategori innefattar således branscher som har goda förutsättningar i länet men där det finns vissa regioner som erbjuder ännu bättre förutsättningar. En viktig bransch för länet som uppvisar specialisering i jämförelse med övriga riket exklusive storstadsregionerna och samtidigt har en kritisk massa i regionen är IT-branschen. Dessa förutsättningar vad gäller specialiseringsgrad och kritisk massa gäller även branschklustret avancerade företagstjänster som är ett starkt område för näringslivet i regionen och inkluderar bl.a. design som har kopplingar till andra starka branscher i regionen. Sistnämnda bransch domineras till viss del av IKEA-relaterade verksamheter.

Inom dessa branscher med specialisering återfinns totalt 25 procent av näringslivets arbetstillfällen i regionen. Antalet jobb inom kategorin ökade med 17,3 procent 2010–2018, vilket var 35 procent av den totala jobbtillväxten inom näringslivet under perioden. Branschen har också en relativt god genomsnittlig produktivitet (847 000 kronor/anställd) och en stark ökning av förädlingsvärdet (46 procent) under denna period.

De två branscher som bedöms som starkast i regionen bland dem med viss specialisering är *IT mjukvara och tjänster och avancerade företagstjänster*. Dessa branscher har även haft en stark jobbtillväxt under perioden 2010-2018. Flera av företagen inom IT-sektorn i regionen har egna produkter men är också viktiga som samarbetsparter gentemot företag inom andra branscher i deras digitaliseringsarbete. Branscherna har starkt bidragit till en diversifiering av regionens ekonomi och bedöms ha goda förutsättningar att fortsätta denna positiva utveckling, även med utgångspunkt i de förutsättningar som råder för närvarande, och förväntas komma att få en ökad betydelse för regionens ekonomi och utveckling i stort.

3.1.3. Tillväxt- och utvecklingsområden – lägre specialisering, hög sysselsättning.

I den genomförda analysen identifieras ett antal branscher som inte har någon regional specialisering i förhållande till riket i övrigt. Detta indikerar således att dessa branscher inte har bättre förutsättningar i Kronobergs län än i andra regioner. De har en liknande representation i Kronoberg som i övriga regioner. Dessa branscher är dock viktiga för den regionala arbetsmarknaden och ekonomin bl.a. genom att skapa många arbetstillfällen i regionen.

Branschernas stora betydelse för regionens arbetsmarknad visas bl.a. genom att totalt 38 procent av arbetstillfällena inom regionens näringsliv finns bland företagen i dessa branscher. Däremot är den genomsnittliga produktiviteten för branscherna inom kategorin relativt låg, 746 000 kronor/anställd, vilket är den lägsta nivån för de olika kategorierna. I huvudsak beror den låga produktivitetsnivån på branschernas höga personalintensitet. Mellan 2010–2018 ökade antalet sysselsatta inom branscherna med 21 procent, vilket var 63 procent av den totala jobbtillväxten i länets näringsliv som helhet.

Bland dessa relativt personalintensiva branscher utan specialisering finns två branscher – besöksnäring samt logistik och transport - som till viss del har annorlunda förutsättningar för tillväxt än övriga i denna kategori genom att de har relativt stora marknader utanför regionen. I ett regionalt utvecklingsperspektiv har *besöksnäringen* en särskild betydelse genom sin platsbundenhet. Många företag inom branschen baserar sin verksamhet på och är nära knutna till platsens lokala förutsättningar. Besöksnäringen är mycket personalintensiv och innefattar en hög andel små företag. Den möjliggör också för många, framför allt för yngre personer, ett första inträde på arbetsmarknaden. Den fyller således en viktig funktion när det gäller jobbtillväxt, men är också viktig för ett bra serviceutbud i regionen. Näringsens karaktär gör att dess mångfald starkt bidrar till en breddning och diversifiering av näringslivet i regionen, vilket bidrar till en totalt sett mer attraktiv arbetsmarknad.

Under 2020 har en ny regional besöksnäringstrategi för Kronoberg för perioden 2021-2026 tagits fram och antagits där besöksnäringens betydelse för regionens utveckling lyfts fram. I strategin framhålls vikten av en balanserad turism och att den omställning som påbörjats inom branschen måste fortsätta. Besöksnäringen kommer även framöver att vara en viktig näring med utvecklingspotential men den står också inför stora utmaningar med hänsyn till osäkerheterna kring framtida resmönster och resebeteenden, förändrade besöksströmmar och eventuellt nya målgrupper.

3.1.4. Relationer i branschkluster.

I den genomförda analysen redovisas en kartläggning av hur de olika branscherna inom näringslivet i Kronoberg är relaterade till varandra. Det finns ett flertal studier som visar på fördelar med så kallad relaterad variation som beskriver densiteten av företag inom olika branscher med en likartad kompetensprofil. Utgångspunkten är att branscher som har en hög grad av relaterade branscher i regionen, så kallade inbäddade branscher, på ett bättre sätt kan klara konjunkturens svängningar. En annan fördel är att nyetablerade företag inom inbäddade branscher har en högre överlevnadsförmåga, bl.a. genom att de har lättare att finna arbetskraft med rätt kompetensprofil eftersom de kan använda sig av befintliga institutioner och befintlig infrastruktur.

I detta program görs, med utgångspunkt i genomförd analys och med hänsyn till vikten av att synliggöra relationer mellan olika branscher och de värdekedjor som finns i regionens näringsliv,

en gruppering av specialiserings- och utvecklingsområden som bl.a. innefattar starka regionala branscher och branscher relaterade till dessa. I ett utvecklingsarbete i linje med bl.a. den övergripande regionala utvecklingsstrategin bör begränsningar och inläsningseffekter kunna undvikas genom att i högre grad se till värdekedjor och relaterade branscher inom de regionala styrkeområdena.

Genom analysen och den metodik som valts i analysarbetet framkommer några regionalt starka branschkluster som har egenskaper som gör dem betydelsefulla i en regional utvecklingskontext. I dagsläget finns inte utbildning, forskning och utvecklingsverksamhet vid Linnéuniversitetet som fullt ut svarar upp mot behoven och utvecklingsmöjligheterna inom dessa branschkluster. Pågående och planerade satsningar inom flera viktiga områden har emellertid initierats av universitetet, vilket gör att lärosätet långsiktigt bör kunna bli en starkare resurs för regionens näringsliv. Med hänsyn taget till bl.a. specialiseringsgrad, företagsmix, produktbredd, konkurrenskraft, koppling till akademien och framtida utvecklingspotential utgör dessa branscher gemensamt viktiga branschkluster inom näringslivet i Kronoberg.

- *Maskinindustri med relaterade branscher.*

Maskinindustrin är länets största bransch sett till sysselsättning och innefattar ett relativt stort antal större företag. Den har hög specialisering, brett produktutbud, bred marknadsinriktning och en hög exportandel. Branschen uppvisar en mycket god produktivitetsutveckling och ekonomisk tillväxt. Antalet arbetstillfällen inom branschen har däremot minskat något under perioden, vilket till stor del beror på effektiviseringar. Analys av branschrelationer visar att maskinindustrin därutöver är den mest inbäddade branschen i regionen genom att ha flest relaterade branscher. Branscher med starka relationer till maskinindustrin är framför allt gummi- och plastindustri och partihandel med övriga maskiner och utrustning. Maskinindustrin är ett tydligt regionalt styrkeområde och utgör tillsammans med de närmast relaterade branscherna ett starkt branschkluster med hög specialisering i länet.

Linnéuniversitetet har i relation till övriga lärosäten ett mindre antal forskningspublikationer inom teknikområdet, vilket indikerar att detta i dagsläget är ett svagt område inom universitetets forskningsdiscipliner. Man har också en lägre andel studenter än riksgenomsnittet bland lärosäten inom detta område, vilket även gäller för teknikområdet där skillnaden gentemot riksgenomsnittet är än större. Universitetet planerar emellertid för dels en civilingenjörsutbildning med maskininriktning, dels ett nytt masterprogram i Simuleringsdriven Produktutveckling. Detta bör långsiktigt kunna stärka utbildningsutbudet och forskningsmiljön inom detta område. Även den befintliga kunskapsmiljön Avancerade material tangerar detta område. Med hänsyn till den efterfrågan på välutbildad kvalificerad arbetskraft med teknisk kompetens som finns inom detta branschkluster, och som under senare år successivt ökat inom merparten av den industriella sektorn i Kronoberg, är det av största vikt att en sådan förstärkning av teknikområdet kontinuerligt sker på lärosätet. Detta är en framtida utmaning för både universitetet och för regionens näringsliv.

- *Skog, trä- och möbelindustri, bus, glas och design.*

Branschklustret är brett med relativt starka värdekedjor mellan företag i klustret. Skogsbranschen är en av länets mer specialiserade branscher och utgör tillsammans med dess relaterade branscher en viktig och grundläggande del i värdekedjan och bidrar med stora intäkter till regionen. Trä- och möbelbranschen är en av de starkast specialiserade branscherna i länet, med hänsyn tagen till flera faktorer, och är också en av de större i

länet som har en bra blandning av företag. Inom detta branschkluster finns flera företag inom näraliggande branscher – hus, glas och design – som starkt relaterar till övriga i denna grupp. Inom gruppen finns bl.a. IKEA som har en stor del av sin designverksamhet i regionen. Branschklustret utgör samlat en av länets större branscher med hög specialisering och det finns en relativt tydlig gemensam värdekedja från råvara till marknad. Branschen som helhet uppvisar hög produktivitet och har relativt god tillväxt.

Inom skog- och träområdena har Linnéuniversitetet en relativt stark ställning som universitet när det gäller både utbildning och forskning. Inom två av lärosätets institutioner finns utbildnings- och forskningsinriktningar som knyter väl an till detta branschkluster liksom kunskapsmiljön Grön hållbar utveckling som framför allt är inriktad på det skogliga området.

- *IT mjukvara och tjänster och avancerade företagstjänster.*

Denna bransch uppvisar en något annorlunda bild än tidigare nämnda branschkluster genom att ha en lägre specialisering i förhållande till riket. Vid en jämförelse med samtliga regioner utanför storstadsområdena finns däremot en högre specialiseringsgrad. Denna bransch har haft en god jobbtillväxt under ganska lång tid och har dessutom en hög produktivitet. Här finns en bra företagsmix med ett antal större företag med egna slutprodukter och en särskild specialisering inom utveckling av program- och mjukvara. Den bransch som innefattar avancerade företagstjänster faller inom den kategori som har specialisering men är nära relaterad till IT-branschens branschkluster. Avancerade företagstjänster ska dock inte ses som ett enskilt styrkeområde men har anknytning till flera andra branscher, framför allt genom sina kompetenser i form av design och management.

Linnéuniversitetet har i nuläget inte någon omfattande forskning inom det datavetenskapliga området. Vissa utvecklingsinriktade satsningar görs dock när det gäller såväl utbildningar som forskning och samverkansformer, framför allt inom Data Intensive Science and Applications (DISA) och Kunskapsmiljö Linné: Digitala Transformationer samt vissa civilingenjörsprogram, vilket indikerar att detta område kan utvecklas på ett sätt som bättre än tidigare speglar branschens efterfrågan på kompetens och forskningsstöd. Sådana satsningar på universitetet ansluter då väl till den utveckling som skett inom IT-branschen och kan utgöra en betydande förstärkning av stödet till IT-branschens framtida utveckling i regionen

3.2. Genomgående utvecklingsområden.

I den regionala utvecklingsstrategin för Kronoberg, Gröna Kronoberg 2025, identifieras ett antal utmaningar inför regionens framtida utveckling. Strategin lyfter även fram flera viktiga grundläggande utvecklingsområden som är väsentliga för att långsiktigt åstadkomma positiva förändringar i det regionala näringslivet. De övergripande ambitionerna och målsättningarna är att öka regionens konkurrenskraft och hållbarhet genom väsentliga prioriteringar. I grunden finns en vilja att dels bredda näringslivet, bl.a. för att minska konjunkturkänsligheten, dels utveckla innovationsförmågan. Innovationer, och kunskap och förmåga att utveckla innovativa arbetssätt och produkter, är också en faktor som genomsyrar cirkulär ekonomi som blir en allt viktigare del i utvecklingen av hållbar och konkurrenskraftig produktion.

Gröna Kronoberg 2025 har, som övergripande strategiskt dokument, starka kopplingar till arbetet med smart specialisering och anger de prioriteringar och vägval som gjorts i Kronoberg avseende utvecklingen av bl.a. näringsliv och näringsstruktur. Flera av de utvecklingsområden som lyfts fram inom strategins tredje och fjärde prioriteringar – Utveckla en innovativ region och ett brett näringsliv och Utveckla kompetensförsörjningen och en god och jämlik hälsa – har en genomgående, horisontell, karaktär med bäring på de områden som prioriteras i programmet för smart specialisering. De områden i Gröna Kronoberg 2025 som har stark koppling till detta program är:

- **Entreprenörskap och nyföretagande för ett breddat näringsliv genom fler service- och tjänsteföretag.** Fler platsbundna företag inom besöksnäring breddar länets sysselsättningsbas och kunskapsintensiva företag, t.ex. IT- och tekniska konsulter och jurister, kan bidra till ett mer kunskapsdrivet näringsliv. Fler kunskapsintensiva fåmansföretag, t.ex. kulturella och kreativa näringar, IT-konsulter och jurister, kan bidra till ett mer kunskapsdrivet näringsliv med god geografisk spridning i regionen. Förutsättningarna för företagande bland utlandsfödda, ungdomar och kvinnor behöver förbättras. I detta sammanhang är ett företagsfrämjande system som når och fungerar för alla viktigt.
- **Företagens uppkoppling till globala värdekedjor.** Regionens företag behöver i högre utsträckning ingå i de värdekedjor där produkter tas fram i gemensamma processer, både nationellt och globalt. I detta sammanhang är även universitetet en viktig part.
- **Digitalisering.** Analysen stärker bilden av en stark IT-sektor i regionen, vilket är en god förutsättning för ett framgångsrikt digitaliseringsarbete. Många av regionens IT-företag har egna produkter men utgör även resurser för företag inom andra branscher i deras digitala utveckling. Digitalisering är viktig för företag inom såväl industrisektorerna, där det även kan handla om robotisering och automatisering, som service- och tjänstenäringar. I deras digitala utvecklingsprocesser kan regionens IT-företag vara viktiga samarbetsparter.
- **Grön omställning.** Miljöteknikutvecklingen går starkt framåt och det är viktigt att företagen i regionen ökar sina möjligheter att producera mer smarta och klimatvänliga produkter och tjänster. Regionen har stor potential att bidra till grön omställning genom att använda skogen som resurs. Här kan Linnéuniversitetet, genom sin styrka inom området, bidra till att omställningen påskyndas. Generellt bör strävan vara att i högre utsträckning införliva en cirkulär ekonomi i olika verksamheter, vilket minskar miljöbelastningen. Resurser används mer effektivt när återanvändning, reparation och återvinning blir normen.
- **Bättre förutsättningar för matchning på arbetsmarknaden.** De snabba förändringar som sker på arbetsmarknaden innebär bl.a. att en stor del av de nya arbetstillfällena som växer fram kräver högre och i vissa fall ny kompetens. Detta gör att såväl samhället i stort och utbildningsanordnare som enskilda företag bör arbeta mer långsiktigt för att säkra näringslivets kompetensförsörjning. Med hänsyn till den könsmässiga obalans som finns inom flera starka branscher – analysen visar att flera av regionens styrkeområden fortfarande är kraftigt mansdominerade – är det av största vikt att luckra upp det traditionella könskontraktet på arbetsmarknaden. Detta kan ske genom insatser inom flera olika områden, bl.a. genom att stärka utlandsföddas ställning på arbetsmarknaden, främja tillgången till högutbildade med rätt kompetens och genom att främja välinformerade studieval och ett livslångt lärande.

Ovan redovisade områden utgör en form av mål för utvecklingsarbetet, men utgör också utvecklingsområden som gäller horisontellt för flertalet av branscherna i länets näringsliv. De strategiska val som görs i den regionala utvecklingsstrategin och i detta program för smart specialisering ger sammantaget en bild av de prioriteringar som ska göras i det regionala utvecklingsarbete som bedrivs inom näringslivsområdet.

3.3. Sammantagna strategiska val och prioriteringar.

Smart specialisering utgör en del i det kontinuerliga regionala utvecklingsarbete som bedrivs inom olika områden i Kronoberg. Ett program för smart specialisering har således en stark koppling till den regionala utvecklingsstrategin, Gröna Kronoberg 2025, som nyligen aktualiserats och antagits av Region Kronoberg. Den genomförda analysen ger en bra bild av hittillsvarande utveckling, nuläge och förutsättningar för framtida utveckling för näringslivet och regionen. Slutsatserna av analysen stärker de val och prioriteringar som gjorts i den regionala utvecklingsstrategin och lägger därutöver till vissa fakta kring Kronobergs regionala styrkeområden. Med utgångspunkt i det samlade underlag som utvecklingsstrategin och smart specialiseringsanalysen utgör följande strategiska val och prioriteringar för det fortsatta utvecklingsarbetet kopplat till smart specialisering.

Specialiseringsområden:

- Maskinindustri med relaterade branscher.
- Skog, trä- och möbelindustri, hus, glas och design.
- IT-mjukvara och avancerade företagstjänster.

Tillväxt- och utvecklingsområde:

- Besöksnäring.

Genomgående utvecklingsområden:

- Entreprenörskap.
- Värdekedjor.
- Digitalisering.
- Grön omställning.
- Kompetensförsörjning.

Programmets genomförande är starkt kopplat till de styrformer, samverkansformer och rollfördelning som aktörerna i Kronoberg har som utgångspunkt i genomförandet av Gröna Kronoberg 2025. Smart specialiseringsarbetet blir därmed en del i det regionala utvecklingsarbetet och drivs och följs upp, med inriktning mot angivna prioriteringar, enligt tidigare redovisad modell inom befintliga regionala strukturer.

Programmet för smart specialisering är ett förhandskrav från EU och ett villkor för att de regionala utvecklingsinsatser som görs i linje med det operativa programmet för Småland och Öarna (Europeiska Regionala Utvecklingsfonden) ska erhålla delfinansiering från fonden. Det finns således en stark koppling till detta gemensamma program där fyra regionala program för smart specialisering utgör en grund. I det skede som skrivandet av det gemensamma programmet är när detta program tas fram finns en god överensstämmelse mellan de fyra länsvisa programmen och de prioriteringar som lyfts fram inom Småland och Öarna. Genomförandet av det regionala programmet för Kronoberg bör således kunna ske dels i regionens egen kontext,

dels i ett större regionalt sammanhang inom en större geografi, i de fall det finns tydliga mervärden med ett sådant tillvägagångssätt.

4. Aktörer, processer och insatser för innovation, omställning, förnyelse och internationellt arbete.

4.1. Regionalt innovationssystem och entreprenöriell process.

Begreppet innovationssystem syftar på alla aktörer och komponenter – personer, organisationer och aktiviteter – nätverken dem emellan, och spelreglerna för verksamheterna, som har betydelse i innovationsprocessen.

I en mindre region som Region Kronoberg, där de enskilda aktörerna var för sig förfogar över relativt små resurser, finns det stora fördelar med att arbeta genom bred samverkan mellan näringsliv, medborgare, akademi och offentlig sektor. Arbetet inom olika områden grundas i utmaningsdriven samverkan och de nyckelaktörer som berörs av den utpekade utmaningen tar gemensamt ansvar för att driva arbetet vidare och att samverka med relevanta aktörer. Sådan samverkan sker ofta över regiongränser, med hänsyn till utmaningens karaktär och de resurser som krävs.

I rollen som regionalt utvecklingsansvarig aktör har Region Kronoberg ett ansvar att bidra till samordningen av innovationssystemet.

Att ta utgångspunkt i en bred definition av begreppet innovation och stödja med breda, sektorsövergripande insatser riktade till innovationssystemet blir ett huvudsakligt verktyg i den rollen. Genom att verka över privata och offentliga gränser ges möjligheter för en region att accelerera arbetet där innovation kan bidra till att lösa inte bara tillväxtfrågor, utan även miljömässiga, sociala och samhälleliga utmaningar.

För att stödja entreprenörskap och näringslivets innovationsprocesser finns ett flertal olika aktörer som har olika funktion och tar skilda roller i utvecklings- och innovationsprocesser. Aktörernas organisation, huvudmän, uppdrag och finansieringsförutsättningar varierar liksom, i viss mån, geografisk räckvidd. De ingår i kontinuerligt pågående samverkansprocesser som primärt syftar till att stödja och främja näringslivets utveckling inom flera områden, med utgångspunkt i de behov som företagen har. Detta arbete innefattar en kombination av stöd och utvecklingsinsatser för befintliga, mogna, företag och ett arbete där man söker och ger stöd till entreprenörer och nya företag – en entreprenöriell upptäcktsprocess (EU-Kommissionens ”entrepreneurial discovery process”).

4.1.1. Aktörer i det regionala innovationssystemet och processer för entreprenörskap och innovation.

Merparten av aktörerna inom det innovations- och företagsfrämjande systemet i Kronoberg samverkar kontinuerligt utifrån sina respektive uppdrag och arbetsområden. Samverkan sker i skilda konstellationer beroende på insats och med hänsyn till den aktuella utmaningen. Organisationer som har skilda uppdrag som främjare är främst Almi Företagspartner Kronoberg AB, Företagsfabriken i Kronoberg AB, Coompanion, Nyföretagarcentrum, Drivhuset, AB Destination Småland och Videum Science Park. Utöver dessa aktörer finns flera andra organisationer och initiativ som på skilda sätt bidrar till innovations- och företagsutveckling i regionen, bl.a. Campus Ljungby, utvecklingen av Science Center-verksamheter i olika delar av länet samt Linnéuniversitetet med innovationskontor och vissa forskningsmiljöer (Linnéuniversitetet redovisas mer utförligt i avsnitt 4.1.3.). Därutöver sker idag en uppbyggnad av

innovationscenter på initiativ av enskilda företag i regionen i bl.a. Ljungby, Markaryd och Vislanda, vilket visar på ett ökat inslag av innovationsinriktad verksamhet inom näringslivet och bör kunna bidra till det samlade innovationsutvecklingsarbetet i regionen.

Det arbete som genomförs gemensamt eller enskilt av respektive aktör utgör delar i de processer som pågår i regionen med syfte att upptäcka, främja och stödja entreprenörskap och innovation. Detta arbete är under ständig förändring och utveckling och anpassas kontinuerligt till de behov som finns hos företag och blivande företagare i regionen och de prioriteringar som i övrigt görs i det regionala utvecklingsarbetet.

Kommunerna i Kronoberg utgör viktiga aktörer i det regionala och lokala arbetet med näringslivsutveckling. Kommunernas näringslivsavdelningar har nära och kontinuerlig kontakt med företagen inom sina respektive geografier och har mycket god kännedom om lokala förhållanden och förutsättningar. Utöver det arbete som görs på lokal nivå bidrar kommunerna även till det regionala utvecklingsarbetet framför allt genom det gemensamma forumet Business Region Kronoberg (BRK). BRK är ett samarbete mellan Region Kronoberg och länets åtta kommuner och samordnas av Region Kronoberg via en gemensam avsiktsförklaring. I den aktuella handlingsplanen prioriteras tre arbetsområden – Kompetensförsörjning, Starta/utveckla/etablera och Analys och omvärldsbevakning. Verksamheten har en inriktning mot några av de insatsområden som anges i den regionala utvecklingsstrategin, framför allt att

- stärka det regionala och lokala näringslivsklimatet.
- stödja entreprenörskap och nyföretagande för ett breddat näringsliv genom fler service- och tjänsteföretag.

Flera av aktörerna driver eller planerar för kommande utvecklingsprojekt där rådgivning, finansieringsformer och arbetsmetoder i stort ska prövas på nya sätt. Satsningarna adresserar ett antal stora utmaningar som har identifierats som svagheter i det nuvarande systemet. Insatserna utgör en del i arbetet med ständiga förbättringar av rådande arbetsformer och strukturer och följs upp kontinuerligt utifrån de system för uppföljning och utvärdering som organisationerna förfogar över.

I ett fortsatt arbete med smart specialisering kan ytterligare förändringar och anpassningar av nya och befintliga arbetsprocesser - exempelvis inom skog och trä, smart byggande och digitalisering/IT - aktualiseras med hänsyn till hur förutsättningar och behov kring entreprenörskap och innovationsprocesser utvecklas. En kontinuerlig dialog med bl.a. främjaraktörer, universitet, näringslivets organisationer och kommunerna är här nödvändig. BRK har en viktig roll i det långsiktiga arbetet, bl.a. genom dess gemensamma arbetsprocess och den handlingsplan som läggs fast. En sådan anpassningsförmåga och strävan efter förändring är en bärande del i det kontinuerliga arbetet som sker genom olika insatser med syfte att förbättra det regionala innovationssystemet.

4.1.2. Andra regionala processer för utveckling av näringslivet.

Utöver den utveckling som sker inom nämnda organisationer och i deras gemensamma kontinuerliga insatser gentemot företag i regionen pågår även större gemensamma projekt och insatser som i grunden har samma övergripande utvecklingsmål som dessa. En del av dessa genomförs i en större geografi, gemensamt med liknande regionala utvecklingsaktörer i andra regioner, medan några genomförs enbart i Kronoberg, allt med utgångspunkt i regionala behov och strategiska prioriteringar. Inom exempelvis området skog och trä drivs ett omfattande

gemensamt utvecklingsarbete i de tre Smålands-länen. Ett annat exempel är det utvecklingsarbete som sker inom besöksnäringen. Inom detta område har under lång tid ett gemensamt utvecklings- och marknadsföringsarbete drivits med utgångspunkt i en särskild strategi för denna sektor. Inom samma geografi drivs ett gemensamt projekt i Småland kring industriell omställning där företagsutvecklande och företagsstödjande aktörer i de tre länen samverkar, en satsning som är kopplad till den nationella strategin för smart industri. Även insatserna för att etablera Smart Housing som en stark och attraktiv innovationsmiljö genomförs gemensamt i Småland. Samtliga dessa insatser har en tydlig koppling till den regionala utvecklingsstrategin och stärker flera av de regionala styrkeområden som identifieras i detta program för smart specialisering. De ligger således väl i linje med de prioriteringar som redovisas här.

4.1.3. Linnéuniversitetet.

Forskning och utveckling är en central del i ett smart specialiseringsarbete. Samverkan mellan forskning och näringsliv inom olika områden stärker förutsättningarna för innovation och bidrar härigenom till att stärka regionens konkurrenskraft. Linnéuniversitetet har för närvarande drygt 20 000 studenter och cirka 1 200 forskare och doktorander och är, utifrån ett näringslivs- och smart specialiseringsperspektiv, en av de viktigaste aktörerna i de regionala processerna för entreprenörskap och innovation. Universitetet har uppdrag inom forskning, utbildning och samverkan med det omgivande samhället och är således en del i det samlade system för främjande och stödjande av entreprenörskap och innovationsprocesser som finns i regionen. För näringslivet och enskilda företag är tillgängligheten till och möjligheterna till samverkan med universitetet en mycket viktig faktor för utvecklingen. Med hänsyn till detta och utifrån den process som smart specialisering innebär har akademien en särskilt viktig funktion i arbetet. Som grund för detta program har bl.a. en bibliometrisk analys gjorts och en dialog förts med universitetet för att belysa dess styrkeområden och luckor när det gäller kunskapsuppbyggnad, forskning och samverkan i relation till näringslivets regionala struktur.

Av den genomförda analysen och genomgången av Linnéuniversitetets sammanställningar av utbildnings- och forskningssatsningar framgår det att universitetet har en tyngdpunkt i sina utbildningar på ämnen inom den samhällsvetenskapliga respektive humanistiska fakulteten och färre studenter som läser tekniska eller naturvetenskapliga ämnen. En del av de utbildningssatsningar som nu görs, bl.a. inom skogsbruk, mjukvaruteknik och teknisk matematik, anknyter emellertid till några av de styrkeområden som regionens näringsliv uppvisar. Universitetet bör därigenom kunna stärka sin koppling till det regionala näringslivet och på ett bättre sätt än tidigare ha möjlighet att långsiktigt bidra till det regionala näringslivets kompetensförsörjning.

När det gäller forskning finns en viss tyngdpunkt mot samhällsvetenskap och humaniora men inom teknik och naturvetenskap finns vissa relativa styrkeområden, framför allt inom skog- och träområdena. Inom sistnämnda områden har Linnéuniversitetet en relativt stark ställning som universitet, om man bortser från Sveriges Lantbruksuniversitet, genom Institutionen för skog och träteknik och Institutionen för byggd miljö och energiteknik, som bedriver utbildning och forskning inom områden som anknyter till det branschkluster som innefattar skog, trä, möbelindustri och hus. Inom datavetenskap har man i nuläget inte någon omfattande forskning, sett i relation till övriga lärosäten men vissa satsningar både på utbildningsområdet, genom civilingenjörsprogrammen Mjukvaruteknik och Teknisk matematik, och en befintlig spetsforskningsmiljö indikerar att detta forskningsfält kan komma att utvecklas på ett positivt sätt framöver. För närvarande bedrivs viss forskning inom Data Intensive Science and Applications

och kommer framöver att drivas även genom den nyligen etablerade kunskapsmiljön Digitala transformationer. Sett ur ett branshperspektiv är detta positivt eftersom IT-mjukvara och tjänster är en stark och växande bransch i regionen.

Linnéuniversitetet har under senare år inrättat kunskapsmiljöer, s.k. Kunskapsmiljö Linné, för att knyta samman forskning, utbildning och samverkan över ämnesgränserna. För närvarande finns sju sådana kunskapsmiljöer. Dessa har fokus på områdena utbildning, material, demokrati, vatten, digitalisering, miljö samt hälsa. De arbetar tvärvetenskapligt och knyter samman ämnen, institutioner och fakulteter för att ta ett mångsidigt grepp om samhällsutmaningarna inom varje område.

Vid universitetet finns följande kunskapsmiljöer:

- Avancerade material.
- En ifrågasatt demokrati.
- Hållbar hälsa.
- Utbildning i förändring.
- Grön hållbar utveckling.
- Vatten.
- Digitala transformationer.

Vid Linnéuniversitetet finns även ett antal spetsforskningsmiljöer, s.k. Linnaeus University Centres (LNUC) där några av universitetets främsta forskare bedriver forskning inom skilda områden. För närvarande finns sådana miljöer inom datavetenskap, vatten, biomaterialkemi samt tvärvetenskapliga områden med utgångspunkt i medie- och kommunikationsvetenskap och historia.

Därutöver görs även satsningar av varierande omfattning inom olika forskningsområden med extern finansiering. För närvarande pågår sådana satsningar som handlar om bl.a. komplexa dataintensiva system, arkeologi, byggteknik, e-hälsa och inom träområdet.

The Bridge vid Linnéuniversitetet.

The Bridge är en långsiktig och strategisk satsning på forskning och utbildning med fokus på skogsbruk, innovation och hållbarhet. Satsningen möjliggörs genom ett partnerskap mellan Linnéuniversitetet, Södra och IKEA. Tillsammans satsar parterna närmare 360 miljoner kronor för att skapa en gemensam plattform för forskning och kunskapsutveckling inom det skogliga och skogsindustriella området. The Bridge anknuter således starkt till skog- och träbranscherna som utgör ett av de starka branschkluster som finns inom näringslivet i regionen, vilket är en viktig faktor för branschernas framtida utveckling.

Samarbetet bygger på gemensamma utgångspunkter och värderingar och syftar till att uppnå ett dynamiskt utbyte mellan akademi och näringsliv. Ambitionen är att öppna nya perspektiv och att skapa banbrytande innovationer och ömsesidig nytta. Arbetet inom The Bridge är ett sätt att skapa ny kunskap och bygga broar mellan den akademiska och den entreprenöriella världen.

4.2. Internationellt arbete.

4.2.1. Region Kronobergs internationella arbete.

Region Kronoberg arbetar på olika sätt med internationella kontakter och internationellt arbete. Arbetet varierar när det gäller såväl syfte, inriktning och samverkansparter som kostnader och

finansiering. Det internationella arbetet initieras, följs upp och förändras i takt med de omvärldsförändringar som sker. Vissa delar av det internationella arbetet och det arbete för främjande av näringslivets internationalisering som bedrivs genomförs av Region Kronoberg genom egna initierade insatser eller genom medverkan i internationella samverkansgrupper. Andra delar av detta arbete genomförs av ägda bolag, utifrån deras respektive uppdrag, eller av andra utvecklingsaktörer i regionen.

Inom EU och dess programportfölj finns ett flertal gränsregionala och transnationella program som berör Kronoberg. I de flesta fall, och med hänsyn till de möjligheter som regelverk och riktlinjer medger det, deltar Region Kronoberg i såväl programmeringsarbete som genomförande av dessa program. Utgångspunkten för deltagandet och programgenomförandet är för Region Kronobergs del de prioriteringar som görs i den regionala utvecklingsstrategin. Det övergripande målet för deltagandet i programmen är således att de bl.a. ska skapa förutsättningar för en positiv utveckling av näringslivet i regionen. Region Kronoberg kan med utgångspunkt i sin medverkan i programmen tillsammans med andra relevanta aktörer initiera egna internationella satsningar till gagn för det regionala näringslivet eller förmedla partnerskapskontakter som tillkommer på andras initiativ.

Region Kronoberg driver tillsammans med de regionalt utvecklingsansvariga organen i Jönköpings, Kalmar, Blekinge och Hallands län ett gemensamt South Sweden Europakontor i Bryssel. Kontoret är en länk mellan regionerna och EU och utgör en viktig informationskanal för hemmaorganisationerna inom olika strategiska utvecklingsområden. Kontorets personal är också viktiga kontaktpersoner gentemot andra regioner inom EU och fungerar som länkar till blivande samverkansparter inom olika områden i samband med projektinitiering och projektplanering.

4.2.2. Stöd till företagens internationella arbete.

Olika aktörer inom det företagsfrämjande systemet arbetar kontinuerligt med rådgivning och stöd för att utveckla företagens internationella arbete och kontaktnät. Ofta sker detta i samverkan mellan olika organisationer i det löpande arbetet men ibland även enskilt vid rådgivningstillfällen och i samband med olika internationella satsningar. Sett i ett längre perspektiv har vissa satsningar kring internationalisering genomförts i projektform, vilket också kommer att vara aktuellt i det framtida arbetet. Nationella strategiska prioriteringar och programsatsningar från EU till förmån för internationaliserings- och exportfrågor har gjort att dessa områden har utvecklats i det gemensamma regionala främjararbetet. Den situation som för närvarande råder – med restriktioner kring internationella kontakter och stärkta gränskontroller och gränshinder mellan olika länder – kommer förhoppningsvis att förändras framöver, men den nya ”post Corona-situation” som då uppstår kan kräva nya strategier och handlingsvägar för ett internationellt inriktat arbete.

I regionen finns ett flertal aktörer, både offentligt finansierade och privata, som på olika sätt stödjer och hjälper företag att förverkliga sina internationella ambitioner. Olika aktörer arbetar inom olika delområden utifrån sin respektive expertis och med utgångspunkt i skilda uppdrag och uppdragsgivare. Det finns dock inte möjlighet eller utrymme att i detta program ge en helhetsbild av hur stödstrukturen ser ut för internationaliseringsarbete. Nedanstående sammanställning gör således inga anspråk på att vara heltäckande men redovisar de i huvudsak offentligt finansierade insatser och aktörer som arbetar i Kronoberg med verksamheter som har olika karaktär, tidshorisont och organisatorisk hemvist.

Regional Exportsamverkan Kronoberg har initierats av Regeringen via ett uppdrag till Tillväxtverket. Arbetet samordnas på regional nivå av Region Kronoberg och drivs gemensamt av internationaliserings- och exportfrämjande aktörer i regionen – Almi, EEN, Business Sweden (t.o.m. 2020) och Exportkreditnämnden.

Affärsutvecklingscheckar för internationalisering finns tillgängliga för små och medelstora företag i regionen sedan 2015. Stödet ges som ekonomiskt bidrag upp till 250 000 kronor och med lika stor finansiering från företagen. Stödprogrammet innebär att stöd ges till företag för olika typer av internationella insatser och finansieras med medel från Tillväxtverket. Genomförandet sker i samverkan mellan Region Kronoberg, Almi, EEN, Business Sweden (t.o.m. 2020) och Exportkreditnämnden.

Almis Växarena-satsning innebär en omfattande och bred satsning på olika utvecklingsområden inom det regionala näringslivet. Insatserna bygger på ett tillväxtprogram som innehåller tillväxtanalys, deltagande i strategigrupp, individuell coachning och erfarenhetsträffar och spänner över flera områden. Ett av dessa områden är internationalisering, där man i företagsgrupper arbetar med internationaliseringsfrågor utifrån behoven hos deltagande företag.

Enterprise Europe Network är ett nätverk som delfinansieras genom EU:s ramprogram COSME och finns med kontor på 12 platser i Sverige med Tillväxtverket som koordinerande myndighet. Internationellt når nätverket 67 länder där man har totalt 6 000 personer som kontakter. Uppdraget är att utbilda, informera och vägleda små och medelstora företag för att öka deras möjligheter att hitta internationella affärskontakter och samarbetspartners på nya marknader. I Kronoberg ansvarar Almi för EEN-verksamheten.

Business Sweden ägs gemensamt av svenska staten och näringslivet och har bl.a. ett uppdrag att hjälpa svenska företag i deras arbete för internationell expansion. Man arbetar med i stort sett alla typer av företag, från start-ups och små- och medelstora företag till multinationella bolag, med praktisk support och strategisk expertis och kan även förmedla viktiga kontakter för internationell expansion. Organisationen har genom regional närvaro aktivt deltagit som en del i det regionala främjarsystemet i Kronoberg men har fr.o.m. hösten 2020 ingen representant i regionen, vilket gör att en viktig samverkanspart i det internationella arbetet inte längre finns på plats regionalt.

EUniWell och ERASMUS-samarbeten är exempel på internationell samverkan som *Linnéuniversitetet* bedriver med syfte att stärka utbildningens och forskningens kvalitet och konkurrenskraft. Därutöver utvecklar enskilda forskare ofta breda internationella nätverk som bidrar till fler kontaktytor för universitetet som kan nyttjas i skilda sammanhang. Detta skapar möjligheter till nya samverkansformer med nya samarbetsparter och bör långsiktigt, genom ökad samverkan mellan näringslivet och lärosätet, främja företagens internationalisering och internationella konkurrenskraft.

5. Styrning, uppföljning och utvärdering.

5.1. Strategisk styrning av regionala utvecklingsinsatser.

Region Kronobergs uppdrag som regionalt utvecklingsansvarig aktör innebär ett ansvar för att arbeta fram och fastställa en strategi för utvecklingen i regionen (RUS) och att samordna och följa upp insatser för att genomföra denna strategi.

Arbetet med smart specialisering är en del i det regionala utvecklingsarbetet som i huvudsak utgår ifrån regionens regionala utvecklingsstrategi. Den regionala utvecklingsstrategin för Kronobergs län, Gröna Kronoberg 2025, utgör ett strategiskt ramverk med övergripande regionala prioriteringar och inom vissa områden som prioriteras i denna utarbetas särskilda understrategier, program eller handlingsplaner. Det gäller exempelvis området skog och trä, där det med utgångspunkt i en gemensam skogs- och trästrategi för Småland drivs ett omfattande gemensamt utvecklingsarbete för denna sektor i de tre Smålands-länen. Även för livsmedelssektorn finns en särskild strategi med inriktning mot att utveckla jordbruks- och livsmedelssektorn genom olika gemensamma satsningar. Utvecklingsarbetet inom besöksnäringen har under lång tid drivits med utgångspunkt i en särskild strategi för denna sektor. Från och med 2021 gäller en ny besöksnäringstrategi som antogs av Regionfullmäktige 2020-11-25. Strategin avser perioden 2021 – 2026. För kontinuerlig förankring och dialog bör även kommunernas och Region Kronobergs gemensamma forum, Business Region Kronoberg, utnyttjas. Härigenom kan även i viss mån en löpande dialog med näringslivet ske, bl.a. genom den kunskap och närhet till det lokala näringslivet som kommunernas näringslivsansvariga har.

När det gäller industriell omställning finns ett pågående samarbete mellan företagsutvecklande och företagsstödande aktörer i Småland. Satsningen görs kopplad till Tillväxtverkets uppdrag som utgår från den nationella strategin för smart industri och delfinansieras av myndigheten. Smart Housing är en annan satsning som genomförs gemensamt i Småland med syfte att utveckla en stark och attraktiv innovationsmiljö. Även inom trä- och möbelbranschen har utvecklingsinsatser genomförts på initiativ av näringslivet, i ett regionövergripande samarbete för denna bransch. Satsningarna har en tydlig koppling till den regionala utvecklingsstrategin och de ligger i linje med de prioriteringar som, med utgångspunkt i den analys som genomförts inom programmet för smart specialisering, redovisas i detta program.

5.2. Uppföljning på regional, NUTS II- och nationell nivå.

Genomförandet av programmet för smart specialisering utgör en del i det strategiska arbete som bedrivs i regionen och för de specifika insatser som görs inom ramen för smart specialiseringsarbetet genomförs – på olika sätt och med skilda utvärderingsverktyg – kontinuerlig uppföljning och utvärdering i en regional utvecklingskontext.

Såväl styrning som uppföljning och utvärdering av dessa insatser kommer att utvärderas i enlighet med de riktlinjer som gäller för respektive insats, beroende på krav från ägare och finansörer. På en övergripande regional nivå sker samlad uppföljning av de olika åtgärder och initiativ som genomförs i regionen inom ramen för de strategier och program som Region Kronoberg, i egenskap av regionalt utvecklingsansvarig aktör, ansvarar för och medverkar i. Därutöver kommer uppföljning att ske även av verksamheter i övrigt som har koppling till de aktuella strategierna och programmen.

För insatser som delfinansieras av Europeiska Regionala Utvecklingsfonden (ERUF) genomförs kontinuerligt uppföljningar av aktörer som ansvarar för respektive insats eller projekt och på en aggregerad nivå av Tillväxtverket, som är ansvarig förvaltande myndighet. Region Kronoberg genomför direkta uppföljningar av sådan verksamhet i första hand när medfinansiering är aktuell, vilket i normalfallet sker genom det statliga regionala projektanslaget (1:1-anslaget).

Region Kronoberg utarbetar årligen redovisningar och återrapporteringar till regeringskansliet (Näringsdepartementet) som baseras dels på de enskilda uppföljningar som görs av insatser och projekt, dels på en samlad uppföljning av det regionala utvecklingsarbetet i stort. Region Kronoberg bidrar härigenom till den helhetsbild som nationellt kan skapas av ett kontinuerligt pågående regionalt utvecklingsarbete.

På nationell nivå har Tillväxtverket ett regeringsuppdrag att utveckla ett ”verktyg för övervakning och utvärdering för att mäta resultat kopplade till strategier för smart specialisering inom regionalfonden”. Detta övervaknings- och utvärderingssystem kommer i alla delar inte vara färdigt vid programperiodens start, men kommer att utvecklas successivt och med hjälp av olika verktyg (bl.a. Nyps, löpande utvärdering och nationell-regional samverkan). Tillväxtverkets utgångspunkt för arbetet är att skapa ett för samtliga regioner och myndigheten gemensamt system, men med utrymme för regionala variationer.

5.3. Hållbarhet.

Under arbetet med programmet har vissa analyser gjorts med hjälp av Region Kronobergs hållbarhetsverktyg. Genom analyserna har några hållbarhetsnycklar tagits fram. Målkonflikter och hållbarhetsnycklar som identifierats bör tas i beaktande under genomförandet och i samband med initiativ och planering för projekt som ska genomföras med utgångspunkt i programmet.

Hållbarhetsnycklar

Förslag på hållbarhetsnycklar som har tagits fram under analysen och som bedöms vara relevanta för programmet för Smart specialisering är:

- Jämställdhet (främja jämställdhet inom utpekade branscher).
- Minskad miljöpåverkan (fokus på klimatutsläpp från tillverkning och transporter, resursanvändning, markanvändning och biologisk mångfald).
- Cirkulär ekonomi (omställning till cirkulära flöden i branscherna).
- Alternativa finansieringsmöjligheter (säkerställa alternativa finansieringsmöjligheter för branscher som inte ligger inom programmet).